

μονάδος, ίδεας, διευκολύνει τὴν γνῶσιν καὶ αὐτῆς καὶ τοῦ ἄλλου, τοῦ ἀντικειμένου. Αἱρεμένης τῆς ἐνότητος «μονάδος», τῆς ίδεας, τὰ πάντα παρουσιάζονται ἀκαθόριστα, φαινόμενα, ροῦς καὶ κίνησις διαρκῆς. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ὡς θετικὸν κέρδος ἔκ τοῦ διαλόγου Παρμενίδου παρουσιάζεται ἡ ἀντίληψις δτὶ θὰ ἔπειπε νὰ συνδυασθῇ ἡ ἐλεατικὴ φιλοσοφία πρὸς τὴν ίδεοθεωρίαν ὡς συμπληρούμενα ταῦτη.

γ') Σοφιστής.

‘Ο Διάλογος Σοφιστῆς συνδέεται ἀμέσως πρὸς τὸν Παρμενίδην, μόλιςότι ἔξωτερικῶς φαίνεται δτὶ ἀποτελεῖ συνέχειαν τοῦ Θεαίτητου. Αφοῦ εἰς τοὺς δύο τελευταίους τούτους διαλόγους ἡ συζήτησις δὲν ἔφερεν εἰς τὸ ποθούμενον ἀποτέλεσμα, καταβάλλεται ἐκ νέου προσπάθεια εἰς τὸν διάλογον τοῦτον, ἡ δποία ἐπὶ τέλους ἐστέφθη ὑπὸ ἐπιτυχίας. Ή κριτικὴ τῆς ἐλεατικῆς φιλοσοφίας δπως ἔγενετο εἰς τὸν διάλογον Παρμενίδην, συνεχίζεται ἐνταῦθα καὶ τελειώνει μὲ τὴν ἀνακάλυψιν δλων τῶν ἐλαττωμάτων καὶ μειονεκτημάτων ταῦτης. Η ίδεοθεωρία εύρισκει τὴν βάσιν τῆς καὶ ἐπικρατεῖ. Πρόσωπα τοῦ διαλόγου τούτου είναι τὰ αὐτὰ δπως εἰς τὸν Θεαίτητον, προστίθεται δμως τώρα καὶ εἰς ξένος Ἐλεάτης, μαθητὴς τοῦ Παρμενίδου, ὁ δποῖος ἀποτελεῖ καὶ τὸ κύριον πρόσωπον πλέον. Ο Σωκράτης παριστάνεται ὡς εἰσάγων εἰς τὸ θέμα καὶ ἔπειτα παρακολουθῶν τὴν συζήτησιν σιωπηλῶς.

Τὸ θέμα τοῦ Διαλόγου είναι σαφὲς καὶ ώρισμένον εύθὺς ἔξ αρχῆς, διότι ὁ Σωκράτης ἔρωτῷ τὸν ξένον Ἐλεάτην τί ἐννοοῦνται ἐν Ἐλέᾳ λέγοντες «σ ο φ ; σ τ ἡ ν, π ο λ ; τ ι κ ὁ ν, φ ; λ ὁ σ ο φ ο ν», (217 a). Ο Ἐλεάτης ἀρχίζει ἐδώ μὲ τὸν δρ ; σ μ ὁ ν τῆς ἐννοίας τοῦ σ ο φ ι σ τ ο υ. Η ἐννοια τοῦ Πολιτικοῦ θὰ ἔξετασθῇ εἰς τὸν ἐπόμενον διάλογον. (Περὶ φιλοσόφου δὲν ἔγραψεν ὁ Πλάτων, κατ' ἄλλους μὲν διότι δὲν ἔπρόφθασε, κατ' ἄλλους δὲ διότι δὲν ἤθέλησεν). Κατ' ἀρχὰς πρέπει νὰ καθορισθῇ ἡ τέχνη καὶ τὸ ἔργον τοῦ σοφιστοῦ. Πρὸς τοῦτο κατάλληλος μέθοδος θεωρεῖται ἡ διαίρεσις τῶν τεχνῶν εἰς δύο εἶδη, ἐκ τῶν δποίων τὸ μὲν πρῶτον περιλαμβάνει τὰς παραγωγικὰς «π ο ι η τ ι κ ἄ ζ» τέχνας, τὸ δὲ δεύτερον τὰς ἐμπορικὰς «κ τ η τ ι κ ἄ ζ». Ἐπειδή, λόγω τοῦ πολυειδοῦς τῆς ἀσχολίας τοῦ σοφιστοῦ, δὲν είναι δυνατὸν ἀμέσως γά καθορισθῇ ἡ μεταξὺ τῶν τοιούτων τεχνῶν θέσις τῆς σοφιστικῆς, λαμβάνεται ὡς παράδειγμα ἡ «ἀ σ π α λ ι ε ν τ ι κ ἡ» (ἀλι-

ευτική), ἡ δποία ως ἔργον δμοιάζει πρός τὸ ἐπάγγελμα τοῦ σοφιστοῦ. (218 e). Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁρίζεται καὶ δοσοφιστὴς εὐθὺς ἔξ ἀρχῆς, ως «Θηρευτής» (κυνηγὸς) ἀνθρώπων, πρὸς τοὺς δποίους ὑπόσχεται ως διδάξη τὴν ἀρετὴν καὶ ἀντὶ τούτου λαμβάνει μισθὸν ἀπὸ τὰ θηράματά του. Λόγω τοῦ τοιούτου εἶδους τῆς ἀσχολίας του ἔχει συγγένειαν καὶ πρὸς τὸν κόλακα μεγάλην. 'Ἄλλ' ὁ τοιοῦτος δρισμὸς δὲν ἰκανοποιεῖ. Διὰ τοῦτο, σινεχίζεται ἡ ἔρευνα καὶ συζήτησις συμφώνως πρὸς τὴν ως ἀνω μέθοδον τῆς συνεχοῦς διακρίσεως τῶν τεχνῶν καὶ ἐπαγγελμάτων εἰς δύο εἶδη. 'Ο σοφιστὴς παριστάνεται ως ἐμπτορος δ δποίος περιέρχεται τὰς πόλεις καὶ πωλεῖ μαθήματα ἀρετῆς. «Τὸ τῆς κτητικῆς, μεταβλητικῆς, ἀγοραστικῆς, ἐμπορικῆς, ψυχεμπορικῆς περὶ λόγους καὶ μαθήματα ἀρετῆς πωλητικὸν δεύτερον ἀνεφάνη σοφιστικὴ» (224 d). 'Ακολούθως ὁ σοφιστὴς παραβάλλεται πρὸς τὸν φιλόσοφον. Είναι ἀγωνιστὴς καὶ μαχητὴς διὰ λόγων, δχι ἐνώπιον δικαστηρίου, ἀλλ' ἐνώπιον ἴδιωτικῶν συναθροίσεων δπου μάχεται μὲ τέχνην. Είναι ἐριστικός. 'Υπάρχουν δμως δύο εἰδῶν ἐριστικοί: 'Εκείνοι οἱ δποίοι ἐρίζοντες χάνουν τὰ χρήματά των καὶ ξημιώνονται, δπως οἱ φλύαροι καὶ ἀδολέσχαι, καὶ ἐκείνοι οἱ δποίοι διὰ τῆς ἐριστικῆς κερδίζουν, δπως οἱ σοφισταί (225 d-e). 'Οσον προχωρεῖ ἡ συζήτησις ὁ Σοφιστὴς χαρακτηρίζεται μάλιστα ως Σωκρατικὸς φιλόσοφος. 'Η τέχνη αὐτοῦ είναι καθαρτικὴ ἀπὸ τῆς ἀγνοίας, χωριστικὴ τοῦ κακοῦ ἀπὸ τοῦ ἀγαθοῦ. Πρὸς τὴν ιατρικὴν καὶ τὴν γυμναστικὴν ἀνταποκρίνονται εἰς τὸ πνευματικὸν ἐπίπεδον ἡ τέχνη τοῦ τιμωρείν (κολάζειν) καὶ ἡ τέχνη τοῦ διδάσκειν. (229 a κ.ἔξ.). 'Η τελευταία είναι τέχνη τοῦ Σοφιστοῦ καὶ μάλιστα δχι διότι νουθετεῖ, ἀλλὰ διότι διδάσκει καὶ παιδεύει ὁ Σοφιστὴς ἀποκαλύπτων εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰς ἀντιφάσεις των καὶ διὰ τούτου καθιστῶν αὐτοὺς ἐνσυνειδήτους τῆς ίδιας των ἀγνοίας. Μὲ ἀλλας λέξεις, «ἡ γένει γενναία σοφιστική» είναι αὐτὸ τοῦτο τὸ ἔργον τοῦ Σωκράτους, μδλονότι προηγουμένως (231 a) ἐκφράζεται ἀμφιβολία περὶ τούτου καὶ φόβος μήπως ἡ συζήτησις φέρῃ εἰς τὸ νὰ ἀποδιθοῦν εἰς τὴν σοφιστικὴν γνωρίσματα καὶ χαρακτηριστικά, τὰ δποῖα δὲν ἔχει.

'Ἐπειδὴ διὰ τῶν τοιούτων, ἀντιθέτων πρὸς ἀλλήλους, δρισμῶν δὲν κατωρθώθη νὰ δρισθῇ ἀκριβῶς τί είναι σοφιστὴς ἡ ἔρευνα ἀρχίζει πρὸς ἀλλην κατεύθυνσιν.

Λαμβάνεται πάλιν ὑπ' ὅψιν δτι δ σοφιστὴς είναι «ἀμφισβητηκός» καὶ «ἀντιλογικός» κατέχει δηλαδὴ

τὴν τέχνην τοῦ ἀμφισβῆτείν καὶ ἀντιλέγειν καὶ αὐτὴν διδάσκει καὶ εἰς ἄλλους. Ἐπειδὴ ὅμως οὐδεὶς ἀνθρωπος εἶναι παντογνώστης, πρέπει νὰ γίνῃ δεκτόν, ὅτι καὶ ὁ Σοφιστής ως μὴ πανεπιστήμων, παντογνώστης καὶ πάνσοφος, διδάσκει φαινομενικῶς πλήρη τινα γνῶσιν, «δοξα στικήν... ἀλλά» οὐκ ἀλλήθευτος. Είναι «χότης», «μιμητής τῶν ὄντων». Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὅμως ἡ Σοφιστικὴ δὲν εἶναι πλέον «κτητική» τέχνη, ὥστε ὠρίσθη πρότερον, ἀλλὰ «ποιητική» καὶ παραγωγική. Ποιεῖ δὲ καὶ παράγει ὅχι ὅπως ὁ Θεός, ἀλλὰ ἀνθρωπίνως ποιοῦσα καὶ παράγουσα εἰκόνας καὶ εἰδώλα μόνον φαινομενικῶς ὅμοιότητά τινα πρὸς τὴν πραγματικότητα παρουσιάζοντα. Ο Σοφιστής ἔργαζεται καὶ ἐπιδρᾷ ὅχι δι' ἔργαλείων, ἀλλὰ διὰ τῆς ἴδιας αὐτοῦ προσωπικότητος, καὶ ἐπιδρᾷ μὲν χωρὶς νὰ ἔχῃ ἔννοιαν τῆς ἀληθείας καὶ τῆς πραγματικότητος, ἀλλὰ κατὰ τρόπον ὥστε νὰ φαίνηται ὅτι κατέχει ταύτην. Καὶ αὐτὸς διὸ ἔχει συναίσθησίν τινα τῆς ἀγνοίας του. Ἐπειτα χαρακτηρίζεται ως εἰρων, μᾶλλον ὅτι ἡ εἰρωνεία αὐτοῦ εἶναι ἐντελῶς ἄλλου εἴδους ἀπὸ τὴν εἰρωνείαν τοῦ Σωκράτους. Ο σοφιστής εἶναι «εἰρωνικὸς μιμητής», ὅχι «βραχέσι λόγοις ἀναγκάζων τὸν προσδιαλεγόμενον ἐναντιολογεῖν αὐτὸν αὐτῷ») ἀλλὰ «δημοσίᾳ τε καὶ μακροῖς λόγοις πρὸς πλήθη δυνατὸς εἰρωνεύεσθαι». Ἐπειδὴ δὲ τελευταῖος οὗτος εἶναι μᾶλλον ρήτωρ τοῦ λαοῦ («δημολογικός») ἔπειται ὅτι καὶ ὁ σοφιστής ως τοιοῦτος δημολογικός, δὲν εἶναι οὔτε πολιτικός, οὔτε σοφός, ἀλλὰ «μιμητής τοῦ σοφοῦ» (268 b). Αὐτὸς εἶναι δὲ τελευταῖος καὶ τελικὸς δρισμὸς τοῦ Σοφιστοῦ.¹⁾ Ἀλλ' ὅπως καὶ ἀνωτέρω ἐσημειώσαμεν, κύριος σκοπὸς τοῦ Διαλόγου δὲν εἶναι μόνον ὁ δρισμὸς τῆς ἔννοιας τοῦ Σοφιστοῦ, ἀλλὰ πρὸ πάντων καὶ ἡ συνέχισις τῆς κριτικῆς τῆς Ἐλεατικῆς φιλοσοφίας, ἐκ τοῦ διαλόγου Παρμενίδου, καθὼς καὶ ἡ λύσις τοῦ προβλήματος τῶν Ἱδεῶν. Τὴν διὰ τὴν συζήτησιν αὐτὴν ἀφορμὴν δημιουργεῖ δ. Πλάτων ἐκεῖ ὅπου γίνεται λόγος περὶ τῆς σοφιστικῆς ως «εἰδωλοποιίας» (236 e). Ἐδώ δὲ Ἐλεατης ἀνακαλύπτει ὅτι τὸ «φαίνεται» καὶ «τὸ δοκεῖν, εἶναι δὲ μή» ως ἔργον τῆς εἰδωλοποιίας καὶ τοῦ σοφιστοῦ, ἀναγκάζει νὰ ἀποδοθῇ εἰς τοῦτον ἔργον μὴ ἔχον σχέσιν πρὸς τὸ «δον καὶ τὴν ἀλήθειαν», ἐπομένως ἀναγκάζει νὰ γίνῃ δεκτὸν ὅτι ὑπάρχει καὶ μήδεν, πρᾶγμα τὸ ὅποιον ἀντιτίθεται καὶ ἀντιφάσκει πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ Παρμενίδου.

1. Σημ. Ἐδώ ἔννοει τὸν Σωκράτην.

2. Ὁ δρισμὸς αὐτὸς ἀναφέρεται εἰς τὸν ρήτορα Ἰσοκράτην.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ συζήτησις στρέφεται εἰς τὸ ἄν καὶ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποδοθῇ υπάρξις εἰς τὸ μὴ-δν, ὅπερ παριστάνουν καὶ αἱ εἰκόνες διὰ τῶν ὁμοιωμάτων καὶ ἀπομιμήσεων τοῦ ἀληθεῖας καὶ πραγματικοῦ. Πῶς εἶναι δυνατὸν «δ μὴ τι λέγων», ὁ λέγων μὴ ὑπάρχοντα καὶ μὴ ἀληθῆ, νὰ λέγῃ τι; ¹⁾ (237 ε) Διὰ τοῦ τοιούτου ισχυρισμοῦ ἀνακαλύπτεται τώρα ὅτι περιπλέκεται ἀκόμη περισσότερον τὸ ζήτημα καὶ αἱ ἀντιφάσεις γίνονται μεγαλύτεραι καὶ ἀγεφύρωτοι. Τοῦτο, ἐφ' ὃσον γίνεται λόγος περὶ μὴ-δντος, τὸ ὅποιον θεωρεῖται ἐν καὶ κατηγορεῖται μᾶλα ταῦτα ὡς ἀρρητον καὶ ἀκατανόητον. Πῶς, ἀφοῦ τὸ μὴ-δν δὲν ὑπάρχει, ἥμπορεὶ νὰ εἰναι ἐν, ἀκατανόητον καὶ ἀρητον; (238 ε—239 α) Προκύπτει λοιπὸν ἡ ἀνάγκη νὰ ἔρευνηθῇ καὶ ἔξετασθῇ καλύτερον ἡ φύσις τοῦ μὴ-δντος. Διότι μόνον μετὰ τὴν ἔρμηνείαν αὐτὴν τούτου εἶναι δυνατὸν καὶ δρισθοῦν καὶ ἔρμηνευθοῦν αἱ ψευδεῖς παραστάσεις (δόξαι), καὶ νὰ καθορισθῇ τὸ ἔργον τοῦ Σοφιστοῦ. Εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀποδειχθῇ ὅτι τὸ μὴ-δν ὑφίσταται ὁ πωσθὴ ποτε, καὶ ὅτι τὸ δὲν δὲν ὑφίσταται ὑπὸ ὀρισμένοις συνθήκας (241ε) Διὰ τούτου δὲν πρόκειται νὰ διαπραχθῇ ἀσέβειά τις πρὸς τὸν διδάσκαλον Παρμενίδην, ἀλλὰ νὰ ἔνισχυθῇ καὶ βεβαιωθῇ μᾶλλον ἡ φιλοσοφία αὐτοῦ. Ἀξίζει νὰ σημειωθῇ ἐδώ ὅτι δ 'Ε λεά της ἀναλαμβάνει νὰ διαμορφώσῃ καὶ ἀπό τινος ἀπόψεως νὰ ἀναιρέσῃ τὸ ἀξίωμα τοῦ Παρμενίδου. Ο Πλάτων ἀσφαλῶς λέγει τοῦτο καὶ περὶ ἑαυτοῦ προκειμένου περὶ διαμορφώσεως τῆς Ιδεοθεωρίας του, ἐνεκα τῶν δισων εἰς τὸ προηγούμενον κεφάλαιον περὶ ίδιότητος τοῦ φιλοσόφου ἀνεφέρομεν.

‘Η περὶ τοῦ μὴ-δντος λοιπὸν συζήτησις δὲν δργεῖ να φερῇ εἰς φῶς δι τὴ δυσκολία τοῦ καθορισμοῦ του δὲν εύρισκεται τόσον εἰς τὸ ἀρνητικὸν μέρος τῆς ἔννοιας, όσον εἰς τὸ θετικόν. Τι είναι τὸ δν; Τι είναι ἀλήθεια καὶ πραγματικότης; Αὐτὸ τὸ ζήτημα πρέπει νὰ λυθῇ κατὰ πρῶτον (243 ει.). Η ἔννοια τοῦ ψευδοῦς καὶ μὴ δντος παραμένει ἀκατανόητος ἐφ’ όσον δὲν ἥθελε γίνη γνωστὸν τι είναι ἀληθὲς καὶ δν.

Κατ' ἀρχὰς ἀναφέρονται αἱ σχετικαὶ θεωρίαι παλαιοτέρων φιλοσόφων (242 ε-ε), ἀλλὰ καὶ αὐταὶ δὲν βοηθοῦν εἰς τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος. "Οπως εἰς τὸν διάλογον Παρμενίδην τίθεται ἐπειτα τὸ ζήτημα, ὃν πρέπη, μία ἢ δύο ἀρχαὶ νὰ λη-

1. Πρβλ. Πολιτείαν (Υ 477a) και Θεσιτήτου 188δ-189a, όπου τὸ μῆδον θεωρεῖται μὴ ἐπιστητὸν και ἀδύνατον νὰ συλληφθῇ διὰ τῆς φαντασίας.

Πράτην—Γ. Παγαγιωτίδης

φυῖσιν ὡς βάσις, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἡ λύσις προσκόπτει εἰς ἀντιφάσεις. "Ἄν ληφθοῦν δυνό ἀρχαὶ ὡς βάσις, π.χ. θερμὸν καὶ ψυχρὸν ἢ παρόδους ταῦτα, πρέπει εἰς ἀμφοτέρας νὰ ἀναγνωρισθῇ οὐσία καὶ ὑπαρξία. Ἀλλὰ τί εἶναι οὐσία, ὑπαρξία, δῆ; Εἶναι τρίτον τι καὶ ἀνεξάρτητον τῶν δύο αὐτῶν; Εἶναι ἡ ἐνότης αὐτῶν τῶν δύο; Εἶναι τὸ ἐν ἐξ αὐτῶν τῶν δύο; "Ο, τι καὶ ἀν ὑποθέσῃ τις ἡ ἀπορία παραμένει. 'Ἀνάγκη νὰ ἔγκαταλειφθῇ αὐτὴ ἡ ὑπόθεσις (243d—244a).'¹ Ἀλλὰ καὶ ἀν πάλιν τὸ σύνολον οὐθὲν θεωρηθῆ ὡς ἐν καὶ ἐνότης, (ἐν τῷ πᾶν) παρουσιάζονται αἱ αὐταὶ δύσκολίαι ὅπως εἰς τὸν Παρμενίδην: 'Ἐὰν ἀποδώσωμεν ὑπαρξίην εἰς τὸ ἐν, πρέπει παρὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐνὸς νὰ θέσωμεν καὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ δυντος, ἐπειδὴ δὲ αἱ δύο αὐταὶ ἔννοιαι δὲν ἥμποροιν νὰ εἶναι αἱ αὐταὶ καὶ ἴδιαι, ἀμέσως καὶ αὐτομάτως ἔξαφανίζεται ἡ ἔννοια ἔννοια, τὸ ἐν, διότι ἔχομεν δύο, ἐν καὶ οὐσίαν (244bd).² Εκτὸς τούτου ἡ ἔννοια τοῦ συνόλου εἶναι ἀνοικονόμητος: 'Ἐὰν ἡ ὑπάρχουσα ἐνότης, τὸ δύ—ἐν, εἶναι σύνολον, πρέπει κατ' ἀνάγκην νὰ ἀποτελήται ἐκ μερῶν, καὶ ἐάν τὸ σύνολον πρέπει κατ' ἀνάγκην νὰ ἀποτελήται ἐκ μερῶν, καὶ ἐάν τὸ σύνολον πρέπει κατ' ἀνάγκην νὰ ἀποτελήται ἐκ μερῶν, τότε δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχῃ τίποτε ἀπολύτως (244—245 e).³ Ἐπειδὴ καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνσιν ἡ συζήτησις δὲν φέρει εἰς κανὲν ἀποτέλεσμα, στρέφεται τὸ βλέμμα πρὸς ἄλλους τινὰς φιλοσόφους, οἱ δόποιοι ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως καὶ κατ' ἄλλον τρόπον προέβησαν εἰς ἔρμηνείαν τῶν δυντῶν. Δύο φιλοσοφικαὶ ἀντιλήψεις καὶ θεωρίαι παραβάλλονται καὶ συγκρίνονται τώρα: 'Η ὑλιστικὴ καὶ ἡ ἰδεαλιστικὴ (ἰδεοκρατικὴ) αἱ δόποιαι εἶναι ἀντίθετοι ἐκ διαμέτρου πρὸς ἀλλήλας. (246a κ. ἔξ.) Κατὰ πρῶτον χαρακτηρίζονται οἱ ὑλισταί. Αὗτοι πιστεύουν εἰς δύτι διὰ τῶν χειρῶν των εἶναι δυνατόν νὰ φάνουν. Κατακρίνονται δῶμας ἀπὸ τοὺς ἰδεαλιστάς, οἱ δόποιοι αὐτὸ τὸ δόποιον οἱ ὑλισταὶ δινομάζουν οὐσίαν, θεωροῦν γένεσιν. «Τὰ ἐκείνων σώματα καὶ τὴν λεγομένην ὑπ' αὐτῶν ἀλήθειαν κατὰ σμικρὸν διαθραύσοντες ἐν τοῖς λόγοις γένεσιν ἀντ' οὐσίας φερομένην τινὰ προσαγορεύουσιν» (246 c) (Πρβλ. Θεαίτητ. 179d). 'Ο Πλάτων παριστάνει τοὺς ὑλιστάς ἐνταῦθα ὡς ἡναγκασμένους νὰ ἀναγνωρίσουν καὶ κάπτι τὸ ἀσώματον, τὴν ψυχὴν δηλαδὴ, ἡ δόποια θὰ ἥτο δυνατόν νὰ ἔγκατοικῇ μόνον εἰς σῶμα, καὶ τὰς ἀρετὰς αἵτινες οὐδεμίαν πρὸς τὸ σῶμα καὶ τὴν ὑλην ἔχουν σχέσιν. 'Ἐπι τῇ βάσει δὲ τούτων ἀποδίδει εἰς αὐτοὺς τὸν ὄρισμόν τοῦ δυ-

τος ώς δυνάμεως τοῦ θνεργεῖν καὶ τοῦ πάσχειν (247 de Πρθλ. Θεαίτ. 156d).

Μετὰ τοῦτο ἀκολουθεῖ ἡ κριτικὴ τῆς ἀντιθέτου πρὸς τὸν ὑλισμὸν φιλοσοφίας. Κρίνονται τῶρα καὶ οἱ «τῶν εἰδῶν φίλοι»¹⁾ (248a). Οὗτοι πολεμοῦν τὸν ὑλισμὸν «μάλα εὔλαβός αὐτῷ θεούντες ἐξ ἀοράτου ποθὲν» παραδεχόμενοι «γινότα ἄπτα καὶ ἀσώματα εἶδον», (ιδέας) ως «ἄληθινην οὐσίαν» (246b). Χωρίζουν καὶ διατκρίουν γένενεσιν ἀπὸ οὐσίαν. Πρὸς μὲν τὴν γένεσιν κοινωνεῖ τις διὰ τῶν αἰσθήσεων, πρὸς δὲ τὴν «ὅντας οὐσίαν», τὴν ἀμετάβλητον καὶ «κατὰ ταύτας ἀεὶ ὁ σφύτως ἔχουσαν» διὰ τοῦ λογισμοῦ καὶ νοός. Προκειμένου δύος περὶ κοινωνίας ἀναγκαζόμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ἐνέργειαν καὶ πάθος (ἐπίδρασιν καὶ ἀντίδρασιν;) Πρὸ τῆς δυσκολίας ταύτης δὲν μένει, παρὰ νὰ λάβωμεν τὸ δν δχι ὡς ἀκίνητον ὑπόψιν, καὶ νὰ ἀποδώσωμεν εἰς αὐτὸν κίνησιν, ζωήν, ψυχὴν καὶ λογισμόν, ἐξ ἄλλου δὲ νὰ παραδεχθῶμεν τὴν κίνησιν ως οὐσίαν, χωρὶς καὶ νὰ ἀποκλείσωμεν, δπως οἱ ὀπαδοὶ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Ἡρακλείτου, τὸ ἀκίνητον καὶ ἀναλλοίωτον (248a—249d). (Ὦστε οὔτε ὁ Ἡράκλειτος, οὔτε ὁ Παρμενίδης, οὔτε ὁ Πλάτων αὐτὸς συμφώνως πρὸς ταῦτα, ἔχουν ἀποκαλύψει τὴν ἀλήθειαν. Εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναγνωρισθοῦν ως ὑπάρχουσαι, τόσον ἡ στάσις, δσον καὶ ἡ κίνησις (249cd). Αἱ ιδέαι ἐνταῦθα δλλάσσουν ιδιότητας πλέον ἐν σχέσει πρὸς τὰς προτγουμένας αὐτῶν τοιαύτας. Τὸ «παντελῶς δν» χαρακτηρίζεται τῶρα δχι μόνον διὰ κινήσεως, ἀλλὰ καὶ διὰ ζωῆς, ψυχῆς καὶ λογισμοῦ (248d). Η τοιαύτη μεταβολὴ δύος δὲν

1. Σημ. Ποίους ἔννοει ὁ Πλάτων «εἰδῶν φίλους;» Περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ὑπάρχουν διάφοροι γνῶμαι. 'Ο Schleiermacher ἔνομιζεν ὅτι ὁ Πλάτων ἔχει ὑπ' ὅψιν τὴν ιδίαν αὐτοῦ θεωρίαν, κατόπιν δύος ἥλλαξε γνώμην καὶ παραδέχθη ὅτι ὁ Πλάτων κρίνει τοὺς Μεγαρικούς. Αὐτῆς τῆς γνώμης εἶναι καὶ ὁ E. Zeller καὶ ὁ Apelt. Κατ' ἄλλους δύος, καὶ κατὰ τοὺς H. Reeder Th. Gomperz ὁ Πλάτων ἔχει ὑπόψιν καὶ κρίνει τὴν ιδίαν αὐτοῦ παλαιοτέρων περὶ ιδεῶν θεωρίαν, δπως ἀποδεικνύει καὶ ἡ συμφωνία τῆς ἐνταῦθα εἰς τοὺς τῶν Εἰδῶν φίλους ἀποδιδομένης θεωρίας πρὸς τὴν παλαιοτέρων τοιαύτην.

άρχιζει τώρα εἰς τὸν διάλογον τοῦτον. "Ηδη ἔξεδηλώθη ἐν τῇ Πολιτείᾳ προκειμένου περὶ τῆς ἴδεας τοῦ ἀγαθοῦ καὶ εἰς τὸν Φαιδρὸν (246c κ. ἔξ.), ὅπου ἡ κίνησις συνδυάζεται πρὸς τὴν οὐσίαν τῆς ψυχῆς.

Δεκτοῦ λοιπὸν γενομένου ὅτι ὑπάρχει στὰςις καὶ κίνησις, ἔχομεν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τρεῖς θεμελιώδεις ἐννοίας (κατηγορίας): στάσιν, κίνησιν καὶ οὐσίαν (ἢ ὅν).

Στὰςις καὶ κίνησις εἶναι ἀντίθετοι πρὸς ἄλλήλας καὶ ἀποκλείουν ἡ μία τὴν ἄλλην, κατὰ τρόπον ὥστε οὔτε ἡ στάσις νὰ εἴναι δυνατὸν νὰ γίνη κίνησις, οὔτε ἡ κίνησις νὰ γίνηται στάσις. 'Η οὐσία ἀποτελεῖ κατηγόρημα καὶ τῶν δύο, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ ταύτιζηται πρὸς τὴν μίαν ἢ πρὸς τὴν ἄλλην ἐννοίαν. 'Η στάσις ὑπάρχει, εἶναι οὐσία, ὅπως καὶ ἡ κίνησις. 'Η οὐσία ὁμως δὲν εἴγαι στάσις ἢ κίνησις ἀπλῶς. Γεννᾶται τώρα τὸ ζήτημα ὁμως, πῶς εἶναι δυνατὸν εἰς ἐν ὑποκείμενον νὰ ἀποδοθῇ κατηγόρημα διάφορον αὐτοῦ. 'Υπῆρξαν φιλόσοφοι (καὶ ἐννοεῖται ἐνταῦθα ὁ Ἀντισθένης), οἱ ὅποιοι ἀπέρριπτον τοιοῦτόν τι. Οὐδεμίαν ἄλλην κρίσιν παρεδέχοντο καὶ ἀνεγνώριζον, εἰμὴ ἐκείνην ὅπου, ὑποκείμενον καὶ κατηγορούμενον ταύτιζονται, ὅπως λ.χ. «τὸ ἀγαθὸν εἶναι ἀγαθόν», «ὁ ἀνθρωπὸς εἶναι ἀνθρωπός» κλπ. ἐνῷ ἐθεώρουν ἀδύνατον τὰ πολλὰ νὰ εἴναι ἐν καὶ ἡ ἐνότης νὰ εἴναι πολλαπλότης (251 ad). 'Εναντίον τῶν τοιούτων ἀντιλήψεων τονίζεται τώρα ὅτι εἴναι δυνατὸν ἐννοιαὶ τινες νὰ συνδεθοῦν πρὸς ἄλλήλας καὶ ἄλλαι ὅχι, πρὸς τοῦτο ὁμως ἀπαιτεῖται τέχνη διὰ νὰ εὑρίσκηται ποῖαι ἐννοιαὶ εἴναι δυνατὸν νὰ συνδέωνται, καὶ ἡ τέχνη αὐτὴ λέγεται Διαλεκτική, ἔργον τῆς ὅποιας εἴναι νὰ διαιρῇ τὰ ἀντικείμενα εἰς γένη. Διὰ τῆς τοιστῆς διαλεκτικῆς διαιρέσεως εἴναι δυνατὸν τόσον ἡ γενικὴ ἐννοία (ἰδέα) ἢ περιλαμβάνουσα δλας τὰς λεπτομερείας καὶ τὰ γνωρίσματα νὰ σχηματίζηται, ὅσον καὶ νὰ καθορίζηται ἡ πρὸς ἄλλήλας σχέσις τῶν διαφόρων ἐννοιῶν (253 d). Φαίνεται λοιπὸν ὅτι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἔκει ὅπου ἀνεζητεῖτο ὁ Σοφιστὴς ἀνευρέθη ὁ φιλόσοφος (253 e κ. ἔξ.). Πρέπει ὁμως νὰ εὑρεθῇ καὶ ὁ Σοφιστής. 'Εκάστη τῶν τριῶν είρημένων θεμελιωδῶν ἐννοιῶν εἴναι ἡ αὐτὴ πρὸς ἐαυτὴν καὶ διάφορος ἀπὸ τὰς ἄλλας δύο. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον σχηματίζονται τώρα καὶ δύο ἀλλαι ἀκόμη ἐννοιαὶ: ἡ τῆς ταυτοτήτος καὶ ἡ τῆς διαφορᾶς (254 e), ὥστε ἔχομεν πέντε θεμελιώδεις ἐννοίας (κατηγορίας): οὐσίαν, στάςιν, κίνησιν, ταύτην ταύτην καὶ διαφοράν. («Κοινωνίας γενῶν ἡ εἰδῶν» Πρβλ. Φαιδ. 103 e κ. ἔξ., Πολιτείας V 476 a). Αἱ πέντε

αύταις θεμελιώδεις ἔννοιαι είναι διάφοροι ἀλλήλων, οὐχ' ἡ τον
δικαίωση μερικαὶ ἔξ αὐτῶν εἰναι δυνατον νὰ μετέχωσιν ἀλλήλων.
Λέγοντες λ.χ. δτι ἡ στάσις ὑπάρχει, κάμνομεν ὥστε νὰ μετέχῃ
ἡ στάσις τῆς ούσιας, χωρὶς νὰ ταύτιζηται πρὸς αὐτὴν (255e—
256 a). Λέγοντες δικαίωσης δτι μία ἔννοια είναι διάφορος ἄλλης,
δτι δηλαδὴ δὲ ν εἰν αι τι τὸ ἔτερον, ὅριζομεν τὸ μὴ—δικ
διὰ τῆς διαφορᾶς (256 d κ ἔξ.). Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐκάστη ἔννοια
είναι διάφορος ἄλλου τινος καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν εἰν αι εἰς αὐτό,
είναι δηλαδὴ μὴ—δικ, ἔχομεν τὸ μὴ—δικ παντοῦ
καὶ εἰς αὐτὸ ἀκόμη τὸ δικ, δπου καὶ δταν τοῦτο είναι μὴ—δικ.
Τοῦτο δὲν σημαίνει (ὑπὸ τοιαύτην σημασίαν) ἀντίθεσιν τοῦ
δικτοῦ, ἀλλὰ τι τὸ διάφορον (258 b). ‘Υπάρχει λοιπὸν καὶ τὸ
μὴ—δικ (ἄρσις, ἄρνησις) ἔξ ίσου πρὸς τὸ δικ καὶ ἐκδηλώνεται φα-
νερά εἰς τὴν διαφοράν. (αβ σημαίνει δτι τὸ α είναι διάφορον
τοῦ β, δτι α δὲν είναι β, δτι α είναι μὴ—δικ ὡς πρὸς τὸ β καὶ τάνα-
παλιν).

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἔχομεν τὴν ἔννοιαν τοῦ μὴ—δικ τοις.
Μὴ—δικ σημαίνει τόσον ἄρσιν καὶ ἄρνησιν, δσον καὶ διαφοράν.
Χωρίζει δ' ὁ Πλάτων τώρα σαφῶς τὸ διάφορον (ἔτερον) ἀπὸ τὸ
ἀντίθετον (ἐναντίον), κατ' ἀντίθεσιν πρὸς δσα σχετικῶς ἀνα-
φέρει εἰς τὸν διάλογον Πρωταγόραν (331 a). Διὰ τῆς τοιαύτης
ἔννοιας τῆς διαφορᾶς νομίζει δτι ἀνεκάλυψε καὶ τὸ πῶς σχημα-
τίζονται καὶ αἱ ψευδεῖς καὶ ἀναληθεῖς παραστάσεις καὶ δόξαι
(258 e). ‘Ο λέγων τι τὸ ἀναληθές, λέγει «ἔτερα τῶν δυτῶν».
Συμφώνως πρὸς τὸ ἀξίωμα τοῦτο φέρονται κατόπιν παραδεί-
γματα ἀληθῶν καὶ ψευδῶν κρίσεων καὶ ἀποφάνσεων. Οἱ ἀν-
τίθετοι τῆς τοιαύτης λύσεως, οἱ δποῖοι συγχέουν τὰ πράγματα,
ὅπως οἱ ἐριστικοὶ σοφισταί, καὶ προσπαθοῦν νὰ ἀποδείξουν
τὸ ταύτὸν διάφορον ἀπὸ τινος ἀπόψεως, τὸ διάφορον ὡς ταύ-
τον, τὸ μέγαρ ὡς μικρὸν παντοῦ καὶ πάντοτε, ἀποδεικνύουν διὰ
τούτων δτι δὲν είναι φιλόσοφοι. Διὰ τῆς τάσεώς των πρὸς κα-
τάρριψιν καὶ διάλυσιν τῶν πάντων τίποτε ἄλλο δὲν κατορθώ-
νουν, εἰμὴ νὰ καταστήσουν ἀδύνατον τὴν φιλοσοφικὴν καὶ
ἐπιστημονικὴν ἔρευναν. Θεωρεῖ καλὸν ὁ Πλάτων δτι διὰ τῶν
ἀνωτέρω ἐπιβάλλεται καὶ εἰς τοὺς τοιούτους ἡ ὡς ἀνωτέρω συ-
σχέτισις τῶν γενικῶν ἔννοιῶν.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ ἴδεοθεωρία λαμβάνει θέσιν καὶ μετα-
ξὺ τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου τούτου καὶ ἐπιβάλλεται διὰ
τῆς διαμορφώσεώς της. Αἱ ἴδεαι είναι τώρα γενικαὶ ἔννοιαι καὶ
συγχρόνως δυντότητες ἀνωτέρας σημασίας καὶ ἀξίας. ‘Η λο-
γικὴ καὶ ἡ Μεταφυσικὴ τίθενται εἰς τὴν εὐθείαν πλέον γραμμήν.

τὴν ὅποιαν θὰ ἀκολουθήσῃ καὶ θὰ συνεχίσῃ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης κατόπιν, καὶ δι' αὐτοῦ ὅλη ἡ μετὰ τὸν Πλάτωνα φιλοσοφία.

δ'.) *Πολιτικός.*

Ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὸν Σοφιστήν, ὁ διάλογος οὗτος πραγματεύεται περὶ τοῦ πολιτικοῦ ἢνδρος, χωρὶς ἐνυοῖται γὰρ περιορισθῆν εἰς τὸν ὄρισμὸν μόνον τούτου. Τὰ πρόσωπα τοῦ Διαλόγου εἰναι τὰ ἴδια ὅπως καὶ εἰς τὸν Σοφιστήν, ἐνταῦθα ὅμως ὁ ξένος Ἐλεάτης, ἀντὶ τοῦ Θεαιτήτου, ἔχει συνομιλητὴν τὸν νέον Σωκράτην. Ὁ γέρων καὶ φιλόσοφος Σωκράτης μὲτὸν μαθηματικὸν Θεόδωρον ἀρχίζουν τὴν συνομιλίαν διὰ νὰ δώσουν τὸν λόγον εἰς τὸν Ζένον (Ἐλεάτην), δοτις, μετὰ τὸν σοφιστήν, θεωρεῖ «ἀναγκαῖον πολιτικὸν [τὸν ἢνδρα] διαξητεῖν». Ἡ διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐφαρμοζομένη μέθοδος εἰναι καὶ ἑδὼ ἡ διαλεκτική, τῆς διαιρέσεως καὶ διακρίσεως τῶν ἐννοιῶν. Πρέπει νὰ καθορισθῇ καὶ διακριθῇ ἀπὸ παντὸς ὄλλου εἰδούς γνώσεως ἡ γνῶσις καὶ ἐπιστήμη τοῦ πολιτικοῦ ἀνδρός, ἡ ὅποια θὰ ἀποτελέσῃ διὰ τοῦ ἴδιαιτέρου χαρακτῆρος της ἐν εἶδος. Εἰς ὄλλο εἶδος θὰ καταταχθῇ πᾶσα ὄλλη γνῶσις καὶ ἐπιστήμη μὴ ἀνήκουσα εἰς τὸν πολιτικὸν (258 c). Αἱ ἐννοιαι δὲν πρέπει πλέον νὰ διακρίνωνται καὶ χωρίζωνται αὐθαιρέτως, ὄλλὰ εἰς εἴδη (γενικάς ἐννοίας) καὶ μέρη αὐτῶν. Ἐνῷ ἐκάστη ἐννοια εἰναι καὶ μέρος, ἐκαστον μέρος δὲν εἰναι καὶ ἐννοια (262–263). Δὲν θὰ ἥτο ὅρθὸν λ.χ. τὰ ἔμψυχα νὰ διαιρῇ τις ἀπλῶς εἰς ἀνθρώπους καὶ εἰς ζῶα (262a) ἡ τοὺς ἀνθρώπους εἰς Ἐλληνας καὶ μὴ Ἐλληνας, ἡ βαρβάρους (262 d). Θὰ ἐπρεπε μᾶλλον ἡ διαιρεσίς νὰ γίνηται εἰς ίσα μέρη, διὰ νὰ εύρισκωνται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εὔκολωτερον αἱ γενικαὶ ἐννοιαι (Ιδέαι). Ἐάν τοῦτο εἰναι δύσκολον ἡ ἀδύνατον, τότε προτιμότερον εἰναι νὰ ἀφίνηται κατὰ μέρος ἡ διχοτομία (τὸ τέμνειν δίχα) καὶ νὰ ἐφαρμόζεται ὄλλη φυσικὴ διαιρεσίς «εἰς τὸν ἐγγύτατα ὅτι μάλιστα τέμνειν ἀριθμόν») (287 c).

Ο πολιτικὸς ἡ βασιλικὸς ἀνήρ, μετὰ μακροσκελῆ διαιρεσιν τῶν γνώσεων καὶ τῶν πράξεων ἡ ἔργων, δρίζεται ἡς ποιμὴν τῶν ἀνθρώπων. «Τὸ.... ἐπὶ ποίμνη διποδι μέρος ἀνθρωπονομικόν.... τοῦτ' αὐτὸν ἐστιν. ἡ δη τὸ ζητηθέν, ἀμα βασιλικὸν ταύτον κληθέν καὶ πολιτικόν». (267 a–c, Πρᾶλ. Πολιτείας III 416 a IV 440 d). Η ὑποστήριξις τοῦ τοιούτου Ισχυρισμοῦ καὶ ἡ ἀπόδειξις γίνεται τώρα διά τινος μύθου περὶ δημιουργίας (269c)

κ. έξ.). 'Η θέσις τοῦ βασιλέως καὶ πολιτικοῦ δὲν εἶναι ἡ αὐτὴ πλέον ἡ ὅποια ἦτο εἰς προηγηθεῖσαν κοσμικὴν περίοδον, διότι εἰς τὸν κόσμον καὶ τὸ σύμπαν λαμβάνει χώραν καὶ ἐπαναλαμβανεται ἡ μεταβολή. Τὸ σύμπαν εἶναι ἔμψυχον καὶ ἔχει προϊκισμῆς διὰ «φρονήσεως» παρὰ «τοῦ συναρμόσαντος αὐτὸς κατ' ἀρχὰς» (269 ει. Πρβλ. Σοφιστ. 248 ε). 'Ἐπειδὴ δικαίως «καὶ οὐκέτι καὶ σῶμα τοῖς» δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παραμείνῃ ἀναλλοῖς τὸν δπως τὸ θεῖον. Παρ' δλα τούτα ἐπλάσθη ἀθάνατον παρὰ τοῦ δημιουργοῦ καὶ ἐπροκίσθη διὰ ὥρισμένης αύτενεργείας (270 α). Δὲν δύναται δικαίως πάντοτε νὰ κινῇ αὐτὸς ἑαυτός. Αἰτία τῆς κινήσεως καὶ τῆς περιφορᾶς αὐτοῦ εἶναι ὁ Θεός. 'Η κυκλικὴ κίνησις καὶ ἡ περιφορὰ ἀλλάσσει ἐνῷ τὸ Σύμπαν κινεῖται ἄλλοτε μὲν πρὸς ταύτην, ἄλλοτε δὲ πρὸς ἐκείνην τὴν διεύθυνσιν. Τοῦτο συμβαίνει, διότι τὸ σύμπαν δὲν δύναται αὐτομάτως πάντοτε νὰ στρέφηται, δὲ θεός δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ στρέψῃ αὐτὸς πρὸς ἀντίθετον κατεύθυνσιν, οὔτε δὲ καὶ δύο θεοὶ ἀντίπαλοι δύνανται νὰ στρέφωσιν αὐτὸς ἐκαστος πρὸς τὴν ίδικήν του κατεύθυνσιν. 'Η περιστροφικὴ τοῦ Σύμπαντος κίνησις λαμβάνει χώραν κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὃστε ἐπί τινα μὲν χρόνον αὐτὸς ὁ Θεός νὰ πηδαλιουχῇ αὐτὴν καὶ κατ' ἄλλα πάλιν χρονικὰ διαστήματα νὰ ἀφίνῃ αὐτὴν ἐλευθέραν, δπότε ἡ ἀνάγκη καὶ ἡ ἔμφυτος ἐπιθυμία στρέφουν τὸ Σύμπαν πρὸς ἀντίθετον κατεύθυνσιν (269 ε—270 α 272 ε). 'Η τοιαύτη μεταβολὴ ἔχει σοβαρὰς συνεπείας τόσον διὰ τὴν φύσιν ὅλων, δσον καὶ διὰ τὸν ἀνθρωπὸν πρὸ πάντων. 'Ακολουθεῖ κατόπιν περιγραφὴ τοῦ πῶς οἱ ἀνθρωποι κατὰ τὴν προηγηθεῖσαν κοσμικὴν περίοδον, δταν ἐκυβέρνα ὁ Κρόνος, ἀντὶ νὰ μεγαλώσουν καὶ νὰ ἡλικιώνωνται ἐγίνοντο μικρότεροι. 'Ἐνῷ τώρα ἀφοῦ ἀποθάνουν τίθενται εἰς τὴν γῆν, ἐγεννῶντο τότε ὡς γέροντες ἐκ τῆς γῆς καὶ σὺν τῷ χρόνῳ ἐγίνοντο παιδία διὰ νὰ ἐκμηδενισθοῦν τελείως καὶ ἐπαναληφθῆ ἡ γένεσίς των. Διὰ τοῦτο τότε οὔτε γάμοι ἐγίνοντο, οὔτε παιδία ἐγεννῶντο (270 ΙΙ—271 ε).

'Ο μῦθος αὐτὸς σκοπὸν ἔχει ἐν πάσῃ περιπτώσει νὰ ὑποδειξῇ ὅτι δὲν πρέπει νὰ παραβάλληται ἡ νεωτέρα ἐποχὴ καὶ τὸ ἔργον τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν πρὸς παλαιάς ἐποχὰς καὶ τὰ ἔργα πολιτικῶν ἀνδρῶν τῶν ἐποχῶν ἐκείνων. 'Η ἐποχὴ τοῦ Κρόνου δὲν ἦτο μὲν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως εύτυχεστέρα, διότι καὶ τότε οἱ ἀνθρωποι κατεχρῶντο τῆς εὐτυχίας των (272 Ι—ΙΙ) ἦτο δικαίως πολὺ διάφορος, ἐπειδὴ τότε ὁ θεός διηγύθεντες τὴν κίνησιν τοῦ κόσμου καὶ οἱ κατώτεροι Θεοί, δπως οἱ ποιμένες ἐκυβέρ-

ΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΧΟΡΗΣ ΝΕΩΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΚΛΗΜΕΝΤΙΝΟΝ ΘΕΟΦΙΛΟΣ ΠΕΤΣΙΟΥ

νων τὰ διάφορα τοῦ κόσμου μέρη (271 d). 'Ο πρότερον δοθεὶς δρισμὸς τοῦ πολιτικοῦ φυδρός, ὡς ποιμένος ἀνθρώπων, κατόπιν τούτων μεταβάλλεται τοιουτοτρόπως, ὥστε ἔργον τοῦ ποιμένος νὰ θεωρῆται δχι ἢ παροχὴ τροφῆς εἰς τὸ ποίμνιον, ἀλλὰ γενικῶς δὴ θεοῖς πείσα τούτου. 'Η ἀγελαίοτροφικὴ μεταβάλλεται εἰς ἀγελαίοκομικὴν (275 e). Ακολούθως δὲ τονίζεται ὅτι δὲν πρόκειται περὶ θείου κυβερνήτου, ἀλλὰ περὶ «ἀνθρωπίνου ἐπιμελητοῦ» καὶ τέλος, ἐπειδὴ δὲ ἀληθῆς πολιτικός ἢ βασιλεὺς δὲν πρέπει νὰ είναι τύραννος, δρίζεται ὅτι δὲ πολιτικὸς καὶ βασιλεὺς ἄρχεις ἀνθρώπων ἐκουσίως ὑπακούοντων (276 de). Καὶ παρ' ὅλα ταῦτα ὅμως δὲν νομίζεται ὅτι ἡ ἔννοια τοῦ πολιτικοῦ ἔχει δρισθῆ ἐπαρκῶς. 'Οπως προκειμένου περὶ τῆς ὑφαντικῆς πρέπει νὰ διακρίνωνται καὶ χωρίζονται ὅλαις αἱ τέχναι, αἱ ὁποῖαι χρησιμεύουν διὰ νὰ προπαρασκευάζουν τὸ ὑφαίνειν ἢ τὰ διὰ τοῦτο ἐργαλεῖα νὰ κατασκευάζουν, σύτῳ καὶ ἀπὸ τὴν πολιτικὴν τέχνην πρέπει νὰ χωρίσθοῦν καὶ διακριθοῦν πολλαὶ ἀλλαὶ σχετικαὶ τέχναι. Τοῦτο, διότι ἐνῷ ἡ τέχνη καθ' ἐξυτήν είναι αἱ τὰν προϊόντων τῆς, αἱ προπαρασκευαστικαὶ καὶ βοηθητικαὶ ἀλλαὶ ἐκείναι τέχναι, είναι ἀπλῶς «συναίτιοι» προπαρασκευάζουσαι τοὺς ὅρους καὶ τὰς συνθήκας διὰ τὴν ἀσκησιν τῆς καθ' αὐτὸ τέχνης (281 d-e). Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀναφέρονται τώρα πολλαὶ τοιαῦται βοηθητικαὶ τέχναι καὶ ἐργασίαι «κατὰ μέλη», δηλαδὴ καθ' ὅμαδας καὶ ἀνευ τοῦ χωρισμοῦ εἰς δύο (287 ε κ. ἔξ.). 'Ἐνῷ δόμως ἡ ἔρευνα φθάνει εἰς τοὺς ἀνδρας, οἱ ὅποιοι παρουσιάζονται εἰς τὴν πραγματικότητα ὡς πολιτικοὶ ἀνδρες, εἰς τοὺς διὰ κλήρου δηλαδὴ ἐκλεγομένους ἀρχοντας τῶν 'Αθηνῶν, αἴφνης ἔρχεται εἰς τὸ μέσον καὶ ὁ τύπος τοῦ σοφιστοῦ», τοῦ μεγίστου γόητος καὶ ταύτης τῆς τέχνης ἐμπειροτάτου (291 e). Διὰ νὰ γίνῃ τώρα σαφῆς ἡ διαφορὰ μεταξὺ καλοῦ καὶ κακοῦ πολιτικοῦ, λαμβάνονται ὑπὸ δψιν καὶ συγκρίνονται τὰ διάφορα εἰδη πολιτευμάτων (291 d κ. ἔξ.). Τούτων διακρίνονται τρία, ἀν ληφθῆ ὡς μέτρον τὸ ὅτι ἡμπορεῖ νὰ κυβερνᾷ εἶς, δλίγοις ἡ πολλοί. 'Επειδὴ δόμως πρέπει νὰ γίνῃ διάκρισις καὶ ἀν οἱ πολῖται ἐκουσίως ἡ διὰ τῆς βίας ὑπακούουν, καὶ ἀν τὴν ἔξουσία ἀσκῆται συμφώνως πρὸς Νόμους ἡ δχι, διὰ τοῦτο προκύπτουν ἔξ εἰδη πολιτευμάτων, διὰ πέντε δὲ ἐκ τούτων ὑπάρχουν χωρισταὶ δυνομασίαι, ἐπειδὴ προκειμένου περὶ δημικρατίας δὲν γίνεται τοιαύτη διάκρισις. 'Η Μοναρχία

ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΤΥΧΙΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ Θ. ΠΕΤΣΙΟΥ

διακρίνεται εἰς βασιλεῖαν καὶ τὸν ραννίδα καὶ ἡ παρόλοι γωνίασκησις τῆς ἔξουσίας δύναται νὰ είναι ἀφ' ἐνὸς μὲν Ἀριστοκρατία, ἀφ' ἑτέρου δ' Ὁλιχαρχία. Υπεράνω ὅλων αὐτῶν τῶν εἰδῶν πολιτευμάτων τίθεται ἡ ἐννοία τοῦ φλογού πολιτικοῦ ἀνδρός, δόποιος χαρακτηρίζεται διὰ τῆς γνώσεως καὶ ἐπιστήμης καὶ διακρίνεται ἀπὸ ὀλούς τοὺς λεγομένους ἄλλους πολιτικούς καὶ τοὺς σοφιστάς, ἀνεξαρτήτως τοῦ εἶδους τοῦ πολιτεύματος. "Όλα τὰ συνήθη πολιτεύματα χαρακτηρίζονται ως δχι ἀληθῆ καὶ ἀγαθά, ως ἀπλαί μιμήσεις τοῦ δρθοῦ καὶ ἀληθοῦς ἀγαθοῦ πολιτεύματος, δῆτα τὴς ἔξουσία ὑπάρχει εἰς χείρας ἀνδρὸς ἐπιστήμονος (293c). Διὰ τὸν ἀληθινὸν πολιτικὸν δὲν ἔχει σημασίαν διὰ τοὺς πολίτας ὑπακούουν ἐκουσίως ἢ μή. "Οπως δὲ Ιατρὸς δικαιοῦνται καὶ νὰ ἀναγκάζῃ τοὺς νοσοῦντας νὰ ἀκολουθήσουν τὰς συνταγάς του, οὕτω καὶ δὲ πολιτικὸς δικαιοῦνται καὶ νὰ ἔχαναγκάζῃ τοὺς πολίτας νὰ ἀκολουθοῦν τὰς διαταγάς του καὶ νὰ συμμορφώνωνται πρὸς αὐτάς (293b). Ἐπίστης δὲν ἔχει μεγάλην σημασίαν καὶ σπουδαιότητα ἀν δὲ σοφὸς πολιτικὸς τηρῇ τοὺς νόμους ἢ δχι. Αὐτὸς δὲ ίδιος είναι νομοθέτης καὶ δύναται νὰ μεταβάλλῃ τοὺς νόμους ἐν ἢ περιπτώσει οὗτοι δὲν θὰ δυναταπεκρίνοντο πρὸς τὰς πραγματικὰς σχέσεις καὶ συνθήκες (293c κ.εξ.).

Τὸ ἀριστον πολίτευμα ἀποτελεῖ ίδιαίτερον ἐβδομον εἰδος καὶ διαφέρει τῶν λοιπῶν τόσον, ὃσον δὲ Θεὸς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους (303b). Τὸ δόνῳμα τοῦ πολιτεύματος τούτου είναι τὸ ίδιον πρὸς τὸ κατώτερον πολίτευμα, πρὸς τὴν βασιλείαν, διότι πραγματικὴν πολιτικὴν γνῶσιν καὶ ἐπιστήμην είναι δυνατὸν νὰ κατέχῃ εἰς ἢ ἐλάχιστοι (297b-c, 300e). Τὰ λοιπὰ πολιτεύματα ως μιμήματα τοῦ ἀριστον πολιτεύματος, είγαι δυνατὸν νὰ μιμῶνται τελειότερον ἢ ἀτελέστερον τοῦτο, ἀναλόγως πρὸς τὸ ἀν στηρίζωνται εἰς νόμους ἢ δχι. Τοῦτο, διότι διὰ τὰ τοιαῦτα λοιπὰ πολιτεύματα οἱ Νόμοι καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τούτων, ως ἀντικατάστασις τοῦ ἀληθινοῦ καὶ πραγματικοῦ κυβερνήτου, ἔχουν μεγάλην σημασίαν. Συμφώνως πρὸς τὴν ἐπικράτησιν καὶ τὴν ἴσχυν τῶν Νόμων διακρίνονται τώρα καὶ τὰ λοιπὰ πολιτεύματα εἰς καλύτερα καὶ χειρότερα. Καλύτερον ἔξ αὐτῶν είναι ἡ βασιλεία, καὶ χειριστὸν ἡ Τυραννίς. Ἡ δημοκρατία, λόγω τῆς διανομῆς «τῶν ἀρχῶν κοτάσμικρά εἰς πολλούς» καὶ τῆς ἐκ τούτου ἀσθενείας της, οὔτε μέγα ἀγαθὸν δύναται ὅταν διέπηται ὑπὸ νόμων, οὔτε μέγα τα-

E. S. Σ. Κ. II
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

κὸν ὅταν δὲν ἐπικρατοῦν εἰς αὐτὴν Νόμοι.
(302 e–303 b).

"Ἐχομεν λοιπὸν τὰ ἔξης εἶδη πολιτευμάτων:

A') *Ἄριστον Πολίτευμα*: Κυβερνᾶ δέπιστήμων κοι Νομοθέτης ψυναρχικῶν χωρὶς νὰ περιορίζηται ἀπὸ ὑφιστάμενους νόμους.

B') *Μικῆματα τοῦ ἀρίστου Πολιτεύματος*

	α') "Οταν κρατοῦν Νόμοι"	β') "Οταν δὲν τηρῶνται οἱ Νόμοι"
I	Ι) "Οταν υπάρχῃ εἰς ἄρχων	1 Βασιλεία
II	ΙΙ) "Οταν υπάρχουν δλίγοι δροχούτες.	2 Ἀριστοκρατία
III	ΙΙΙ) "Οταν πολλοὶ ἄρχοντες.	3 Δημοκρατία μὲ Νόμους

Κατὰ σειρὰν ἀπὸ τοῦ ἀρίστου πολιτεύματος ἔχομεν: 1) "Ἀριστον εἶδος Βασιλείας, 2) Βασιλείαν ὑπὸ Νόμους, 3) Ἀριστοκρατίαν, 4) Δημοκρατίαν ὑπὸ Νόμους, 5) Δημοκρατίαν ἀνεξάρτητον Νόμων, 6) Ὁλιγαρχίαν, 7) Τυραννίδα. (Πρβλ. Πολιτείαν 445 d ἵδε καὶ ἀνωτέρω). "Ολοι δοσοι κυβερνοῦν καὶ ἀσκοῦν ἔξουσίαν εἰς τὰ δχι ἀγαθὰ πολιτεύματα, τὰ μιμήματα, δὲν εἰναι δυνατὸν νὰ περιληφθοῦν εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ πολιτικοῦ. Πρέπει νὰ χωρισθοῦν, δπως χωρίζηται τὸ χῶμα καὶ οἱ λίθοι ἀπὸ τὸν χρυσόν, τὸν δπεῖον περβάλλουν. Ο χωρίζων δμως κατ'αύτὸν τὸν τρόπον τὸν χρυσὸν εύρισκει καὶ πολυτιμοτέρας υλας, δπως λ.χ. ἄργυρον καὶ χαλκόν, αἱ ὅποιαι δὲν εἰναι ἄχρηστοι. Πρὸς ἄργυρον καὶ χαλκὸν παρομοιάζονται «ἡ στρατηγία», «ἡ δικαστική» καὶ δση βασιλικῆ κοινωνοῦσα ρητορεία, αἱ δποιαι εἰναι ἀπαραίτητοι διὰ τὴν κυβέρνησιν, εἰναι ἐμμέσως συνεργοῦσαι καὶ βοηθητικοὶ τέχνοι τῆς βασιλικῆς καὶ καθ' αὐτὸ πολιτικῆς. Αὕτη δὲν ἐνεργεῖ μόνη τῆς καὶ ἀπ' εύθείας, ἀλλὰ διατάσσει τὸν ἀρμόδιον καὶ κατάλληλον, καθορίζουσα καὶ γνωρίζουσα τὸν χρόνον καὶ τὴν εὔκαιριαν πρὸς ἐκτέλεσιν ἑκείνου, τὸ δποιον είγοι συμφέρον καὶ σπουδαῖον διὰ τὴν πολιτείαν (303 b–305d). Κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς ὑφαντικῆς καὶ ἡ πολιτικὴ κρατεῖ εἰς χεῖρας τῆς δλα τὰ νήματα καὶ «συνυφαίνει αύτὰ ὁρθατα». Τοιαῦτα νήματα ἐν τῇ πολιτείᾳ εἰναι ἡ «δξύτης» μὲν καὶ τὸ «τάχιος» είτε κατὰ σώματα είτε ἐν ψυχαῖς κλπ. ἀφ' ἐνός, ἡ «τέρεμμα» δὲ καὶ ἡ «βραδύτης» ἀφ' ἐτέρου. Ἀναλόγως πρὸς ταῦτα καὶ αἱ ἀρεταὶ παρουσιάζουν ἀντίθεσιν μεταξὺ τῶν μερῶν των. Ἡ ἀνδρεία εἰναι μὲ τὸ μέρος τῆς ὁξύτητος καὶ τοῦ

τάχους, ή σωφροσύνη μέτοπος τῆς ἡρεμίας καὶ τῆς θρασύτητος. Οἱ ἀνδρεῖοι παρουσιάζουν τάσιν πρὸς ἄσκησιν βίας καὶ πρὸς φιλονικείας, ἐνῷ οἱ σώφρονες εἰναι εἰρηνοποιοί. Ὁ βασιλικός καὶ πολιτικός λοιπόν, διὰ τῶν πολιτειακῶν παραγόντων (τῶν κατὰ κόμον παιδευτῶν) χωρίζει ἑκείνους, εἰς τοὺς δόποιους δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔνωθῶσιν αἱ ἀντιθέσεις, ή ἀνδρεία καὶ ή σωφροσύνη. Οἱ βίσιοι ἔξι αὐτῶν καταδικάζονται εἰς θάνατον, ἔξορίαν ή ἀτιμίαν. Οἱ «ἐν ἀμαθίᾳ τε αὖ καὶ ταπεινότητι πολλῇ κυλινδούμενοι», οἱ κατωτέρας ἀξίας δηλαδή, γίνονται δοῦλοι. Οἱ λοιποὶ συνυφαίνονται εἰς ἔν ψφασμα, ὅπου οἱ μὲν «πρὸς ἀνδρείαν μᾶλλον τείνοντες» ἀποτελοῦν διὰ τοῦ «στερεοῦ τῶν ἥθους» τὸ στημόνιον, οἱ δὲ ἐπιδεικνύοντες μᾶλλον σωφροσύνην τὸ «διάνημα» (ψφάδιον). Ἡ τοιαύτη συνύφανσις καὶ συνένωσις λαμβάνει χώραν τὸ μὲν διὰ θείων (λογικῶν) δεσμῶν, τὲ δὲ διὰ ἀνθρώπινων (ψυσικῶν). Θεῖον εἶναι τὸ ἔργον τῆς ἐν τῇ ψυχῇ ἀποτυπώσεως καὶ γενέσεως τῆς «ἀληθοῦς δόξης μετά βεβαιώσεως», τῆς ἀσφαλοῦς ἑκείνης ιδέας «περὶ τῶν καλῶν καὶ δικαίων καὶ ἀγαθῶν καὶ τῶν τούτοις ἐναντίων», ή δποία τὸν μὲν ἀνδρεῖον καθιστᾶ καὶ προφυλάσσει αὐτὸν ἀπὸ τοῦ νὰ γίνη ἀγριος καὶ θηριώδης, τὸν δὲ σώφρονα καὶ «κοσμίας φύσεως» καθιστᾶ διντως «σώφρονα καὶ φρόνιμον» προφυλάσσουσα αὐτὸν ἀπὸ «έπονείδιστόν τινα φήμην εὗηθείας» (309 ε. κ. Ἑ.Σ.). Ὁ ἀνθρώπινος δεσμὸς πρὸς συνένωσιν τῶν διαφόρων τοιούτων φύσεων συνίσταται εἰς τὸν κατάλληλον διακανονισμὸν τῶν ἐπιγαμιῶν καὶ τῶν γεννήσεων.

Ἀντιθέτως πρὸς τὴν ἐπικρατοῦσαν τάσιν νὰ ἔρχωνται εἰς γάμου κοινωνίαν ὅμοιοι χαρακτῆρες, ὅπότε ἔκαστη τῶν ὧς ἄνω ἀρετῶν ἀναπτύσσεται μέχρις ὑπερβολῆς διὰ τῶν γενεῶν, πρέπει νὰ συνδέωνται οἱ ἀντιθετοί χαρακτῆρες, οἱ ἀνδρεῖοι δηλαδή καὶ σώφρονες. Ἡ συνένωσις τούτων δὲν εἶναι δύσκολος, ἐάν ἔχῃ προηγηθῆ ἢ εἰς τὰς ψυχάς των γένεσις τῆς «ἀληθοῦς δόξης μετὰ βεβαιώσεως» περὶ καλῶν, δικαίων, ἀγαθῶν κλπ. Ἡ αὕτη ἀρχὴ τῆς ἐνώσεως τῶν ἀντιθέσεων θεωρεῖται κατάλληλος καὶ διὰ τὴν ἐκλογὴν καὶ τὸν διορισμὸν τῶν ὄργάνων τῆς πολιτείας. Ταῦτα καὶ ὡς ἄτομα ἐν ἑαυτοῖς πρέπει νὰ παρουσιάζουν τοιαύτην ἔνωσιν καὶ συναρμογὴν ἀνδρείας καὶ σωφροσύνης καὶ ὡς ὅμαδες ἐκτελοῦσαι ώρισμένην ὑπηρεσίαν. Ὅπου εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπάρχῃ εἰς ἄρχων, ἐκεὶ πρέπει νὰ ἐκλέγηται ἑκείνος διὸποιος ἀμφοτέρας τὰς εἰρημένας ἀρετὰς συνδυάζει εἰς τὸν ἀντόν του. Ὅπου δὲ περισσότεροι ἄρχουν, ἐκεὶ ἐκλέγονται κατὰ προτίμησιν οἱ συνδυάζοντες ἐν ἑαυτοῖς καὶ ὡς πρὸς ἄλληλους

τὰ πρεσόντα αύτά. Διὰ τοιούτου χαρακτηρισμοῦ τοῦ ἔργου τοῦ πολιτικοῦ ἀνδρῶς, (δοτὶς ὡς ὑφάντης δύναται νὰ ἔχει φαίνει τὴν εὐτυχίαν τῆς κοινωνίας ὅταν γνωρίζῃ καὶ εἰναι εἰς θέσιν νὰ καλλιεργῇ καταλήλους συνθήκας εἰς τὰς ψυχὰς καὶ εἰς τὰς σχέσεις τῶν πολιτῶν), τελειώνει ὁ διάλογος (309–311) ¹⁾.

ε') **Φίληβος.**

‘Ο διάλογος Φίληδος διαφέρει τῶν τριῶν τελευταίων, ἐλεατικῶν δύναμέων νὰ ὀνομασθοῦν, διαλόγων. Ἐδὼ καὶ πάλιν δὲ Σωκράτης ἀποτελεῖ τὸ κύριον πρόσωπον, καὶ τὸ θέμα εἰναι ἀπὸ ἑκεῖνο τὰ ὅποια οὐδέποτε ἔπαιναν νὰ ἀπασχολοῦν τὸν Σωκράτην. Τόσον τὸ πρόσωπον ὅμως τοῦ Σωκράτους, δοσον καὶ τὸ θέμα, παρουσιάζουν ἓνα Σωκράτην ἔξιδανικευμένον καὶ ὑπὸ τοῦτον ἓνα Πλάτωνα ὥριμον πλέον καὶ γέροντα, ὁ ὅποιος οὐδέποτε ἔπαινε νὰ μελετᾷ καὶ νὰ ζητῇ τὴν ἀλήθεϊν καὶ τὸ ἀγαθόν. Θέμα τοῦ διαλόγου εἰναι τὸ ἀγαθόν, καὶ ἡ συζήτησις διεξάγεται δχι πολεμικῶς καὶ ἐριστικῶς, ἀλλ’ ὅπως εἰς φροντιστήριον τῆς Ἀκαδημίας μετὰ ζήλου καὶ προθυμίας τῶν συνομιλούντων νὰ ἀνακαλύψουν τὴν ἀλήθειαν. Εἰς τοῦτο ἵσως, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἡλικίαν αὐτὴν τοῦ Πλάτωνος κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ὀφείλονται καὶ αἱ πολλαὶ καὶ διάφοροι παρεκβάσεις ἐν τῷ διαλόγῳ, αἱ ὅποιαι πολλαχοῦ κάμνουν τὸν ἀναγνώστην νὰ νομίζῃ ὅτι τὸ κύριον θέμα ἔχει ἔγκαταλειφθῆ.

Πρόσωπα τοῦ Διαλόγου εἰναι ὁ Σωκράτης, ὁ Φίληβος καὶ ὁ Πρώταρχος. Ἐπειδὴ δὲ Φίληβος λόγω κοπώσεως παραιτεῖται τοῦ λόγου, ἀναλαμβάνει δὲ Πρώταρχος νὰ συνομιλῇ πρὸς τὸν Σωκράτην. Τὸ θέμα τῆς συζήτησεως τίθεται παρὰ τούτου ὡς ἔξῆς:

‘Ο Φίληβος ἴσχυρίζεται ὅτι ἀγαθὸν εἰναι ἡ χαρά, ἡ ἡδονή, ἡ τέρψις καὶ τὰ παρόμοια, ἐνῷ αὐτὸς (ὁ Σωκράτης) ἀγαθὸν θεωρεῖ τὴν φρόνησιν, τὴν νόησιν καὶ μνήμην, ἡ μὲ ἄλλας λέξεις, τὸν νοῦν, τὴν ἐπιστήμην, τὴν σύνεσιν καὶ τὴν τέχνην (11de, 19d).

1. Σημ., ‘Η εἰς τὸν διάλογον τοῦτον παρουσιαζομένη ἀντίθεσις μεταξὺ ἀνδρείας καὶ σωφροσύνης, δὲν ἀποτελεῖ κατὰ τὴν ἀντίληψιν ἡμῶν παρέκκλισιν τοῦ Πλάτωνος ἀπὸ τῆς ἀρχικῆς περὶ ἀρετῶν Θεωρίας του, ἀλλὰ ἔξακριβωσιν ἑκείνου εἰς τὸ δόποιον δύνανται νὰ φέρουν ἀρεταὶ μονομερῶς καὶ μέχρις ἀκρότητος καλλιεργούμεναι. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν συνιστάται σύνθεσις, ἡ ὅποια ἀποτελεῖ τὴν ἀρχὴν τῆς διὰ τοῦ Ἀριστοτέλους κατόπιν φιλοσοφικῶς στηριχθείσης μεσότητος. ‘Ορα καὶ κατωτέρω περὶ τούτων.

Προκειμένου λοιπὸν νὰ ἔξερευνηθῇ καὶ νὰ εύρεθῇ ποῖος ἐκ τῶν δύο ἔχει δίκαιον, πάλιν δὲ μὲν Σωκράτης θὰ ὑποστηρίζῃ «τὸ φρόνεῖν» ως «ἔξιν ψυχῆς καὶ διάθεσιν», δυναμένην νὰ καθιστᾶ τὸν βίον εὔτυχη, δὲ Πρώταρχος μετὰ τοῦ Φιλήβου θὰ ἐπιμένουν νὰ θεωροῦν «τὸ χαίρειν» ως ἀγαθόν, καὶ παράγοντα εὐτυχίας. ‘Η διαλεκτικὴ ἔρευνα θὰ δώσῃ τὴν νίκην εἰς τὴν μίαν, ή εἰς τὴν ἄλλην ἀντίληψιν.

‘Ο Σωκράτης τονίζει κατ’ ἀρχάς, διτὶ ή δονή εἶναι ποικίλον τί, καὶ μδλονότι παρουσιάζεται ως «ἔντι», ἔχει διαφόρους μορφὰς ἀνοροίας πρὸς ἄλληλας. Καὶ διὰ τὸν ἀκόλαστον, καὶ διὰ τὸν σώφρονα, καὶ διὰ τὸν ἀνόητον καθὼς καὶ διὰ τὸν φρόνιμον, καὶ διὰ τὸν καλὸν καὶ διὰ τὸν κακόν, λέγομεν διτὶ δοκιμάζει ἡδονὴν εἰς τὸ εἰδός του βεβαίως. Πῶς λοιπὸν θὰ ἥτο δυνατὸν νὰ θεωρηθοῦν ὅμοιαι αἱ τοιαῦται ἡδοναί; ‘Ο Πρώταρχος παρατηρεῖ διτὶ, ναὶ μὲν φαίνονται ἐναντίαι αἱ ἡδοναί, τοῦτο ὅμως προέρχεται ἐκ τῶν προκαλούντων αὐτὰς πραγμάτων. Αἱ ἡδοναὶ καθ’ ἑαυτὰς εἶναι ὅμοιαι πρὸς ἄλληλας καὶ αἱ αὐταί. ‘Αλλὰ καὶ τὸ χρῶμα, λέγει ὁ Σωκράτης, εἶναι ταῦτὸν καὶ ἴδιον πρὸς τὸ χρῶμα, οὐχ ἡττον ὅμως περιλαμβάνει τὰ ὅλως ἐναντία καὶ ἀντίθετα, τὸ λευκὸν καὶ τὸ μέλαν. ‘Ἐπίσης καὶ τὸ σχῆμα ως ἔννοια περιλαμβάνει τοιαῦτας ἀντιθέσεις καὶ ἐναντιότητας. Συμβαίνει λοιπὸν ως πρὸς μὲν τὸ γένος νὰ εἶναι ὅλα ἐν καὶ τὸ αὐτό, ως πρὸς τὰ μέρη ὅμως νὰ εἶναι διάφορα καὶ ἐναντία. ‘Αλλὰ δὲν πρόκειται περὶ τοῦ πῶς τὰ ἐναντία καὶ ἀντίθετα συνδέονται εἰς μίαν ἔννοιαν. Πρόκειται περὶ ἡδονῶν, αἱ ὅποιαι εἶναι ἐναντίαι καὶ ἀντίθετοι πρὸς ἡδονάς, περὶ τοῦ διτὶ δηλαδὴ αἱ ἡδοναὶ δὲν εἶναι ὅμοιαι καὶ αἱ αὐταὶ πρὸς ἄλληλας. Οὐδεὶς ἀμφισβητεῖ διτὶ τὰ ἡδέα εἶναι ἡδέα, ὑπάρχουν ὅμως ἔξι αὐτῶν πολλὰ κακά καὶ ἄλλα ἀγαθά ἡδέα, πρᾶγμα τὸ δποίον δὲν ἐπιτρέπει νὰ θεωρηθῇ ἡ ἡδονὴ ἀγαθὸν γενικῶς (12e–13b). ‘Ο Πρώταρχος ἐπιμένει εἰς τὸ διτὶ πᾶσα ἡδονὴ ἀνεξαιρέτως εἶναι ἀγαθή, διότι ή ἔννοια τῆς ἡδονῆς ἔμπεριέχει τὸ ἀγαθὸν (13ac). ‘Υπὸ τοιούτους ὅρους φαίνεται πραγματικῶς ἀδύνατον νὰ δοθῇ τέλος εἰς τὴν συζήτησιν, διότι καὶ δὲ Σωκράτης θὰ ἥτο δυνατὸν νὰ ἐπιμένῃ εἰς τὴν ἰδικήν του ἀποψιν. ‘Ἐπειδὴ δόμως παρουσιάζονται διαφοραὶ τόσον εἰς τὴν ἡδονήν, δόσον καὶ εἰς τὴν ἐπιστήμην, τίθεται ὑπὸ συζήτησιν ἡ διαφορὰ αὐτή, καὶ ἡ ἔρευνα βαίνει βαθύτερον καὶ φέρει εἰς συστηματικὴν ζήτησιν τῆς ἀληθείας (13e–14b).

Τὸ ἀγαθὸν δρίζεται κατὰ πρῶτον ως «τέλεον, ίκανὸν» καὶ ποθητὸν εἰς πάντα δστις ἔχει γνῶσιν αὐτοῦ (20d).

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΑΙΓΑΙΟΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΓΓΥΩΝ ΝΗΣΙΩΝ

‘Ο τοιοῦτος δρισμὸς ὅμως δὲν είναι ἐπιτυχῆς τόσον διὰ τὴν ἡδονήν, ὃσον καὶ διὰ τὴν φρόνησιν, ἐφ’ ὃσον αὗται θὰ παρουσιάζοντο μόναι, καὶ εἰς τρόπον ώστε ἡ μὲν ἡδονὴ νὰ ὑπάρχῃ μόνη εἰς τὴν ψυχήν, ἀνευ φρονήσεως καὶ δόξης (παραστάσεως), ἡ δὲ φρόνησις καὶ τὰ παρόμοια ἀνευ οὐδεμιᾶς ἡδονῆς. Οὔτε ἡ ἡδονὴ μόνη λοιπὸν δύναται νὰ ἀποτελέσῃ τὸ ἀγαθόν, οὔτε ἡ φρόνησις, διότι ἡδονὴ ἀνευ φρονήσεως, μνήμης, δόξης, λογισμοῦ, θὰ καθίστα τὸν βίον δμοίον πρὸς τὸν βίον «πλεύ μοις ἡ τῶν ὅσα θαλάττια μετ’ ὁστρεῖνων ἔμψυχα ἔστι σωμάτων», καὶ φρόνησις ἀνευ ἡδονῆς θὰ ἐπέφερεν ἀπάθειαν ἀνεπιθύμητον (20c–21a). Ἐκ τούτων προκύπτει δτι μόνον ὁ «συμμειχθεὶς» βίος, εἰς τὸν δποῖον νὰ ὑπάρχῃ καὶ ἡδονὴ καὶ νοῦς καὶ φρόνησις είναι αἱρετός (22a). ‘Ο Σωκράτης δέχεται τοῦτο καὶ ἀφίνει τὴν ἀντίληψίν του περὶ φρονήσεως καὶ νοῦ ὡς ἀγαθοῦ, τονίζει δμως δτι ἄλλην σημασίαν ἔχει διὰ τὸ ἀγαθόν ὁ «ἄληθινὸς ἄμα καὶ θεῖος νοῦς» (22c). ‘Ἄς πρὸς τὴν σύνθεσιν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ αἱρετοῦ βίου ἐρωτᾶται τώρα, ποῖον ἐκ τῶν δύο ἔχει πρωτεύουσαν σημασίαν καὶ ποῖον ἐρχεται δεύτερον, εἴτε ὡς αἵτια τοῦ μεικτοῦ βίου, εἰς δὲν ἐνυπάρχει τὸ ἀγαθόν, εἴτε ὡς συγγενέστερον πρὸς τὴν αἵτιαν (22c–d).

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον παρεμβάλλεται μακρὰ ἔρευνα περὶ τῶν ὄντων. Τὰ σντα χωρίζονται εἰς δύο γένη, εἰς ἄπειρον καὶ εἰς πέρας. ‘Ἄς τρίτον τι ἐκ τῆς συνθέσεως τούτων παράγεται ἡ μεικτὴ οὐσία (ἐν τι συμμισγόμενον) καὶ ὡς τέταρτον ἡ αἱτία τῆς μείξεως. «Πρῶτον μὲν τοίνυν ἄπειρον λέγω, δεύτερον δὲ πέρας, ἐπειτα ἐκ τούτων τρίτον μεικτὴν καὶ γεγενημένην οὐσίαν τὴν δε τῆς μείξεως αἱτίαν καὶ γενέσεως τετάρτην...» (23c–27c). Εἰς τὸ ἄπειρον ὑπάγονται ὅλα ὅσα είναι δυνατὸν νὰ ὑποτεθοῦν μεγεθυνόμενα ἡ σμικρυνόμενα ἀπείρως, π.χ. ἡ θερμότης, ἡ δύναμις κ.λ.π. Πεπερασμένη α θεωροῦνται τὸ ίσον, τὸ διπλάσιον ἡ ἐν γένει πᾶσα σχέσις ἀριθμοῦ ἡ μέτρου. ‘Ἐάν εἰς τὸ ἀπειρον τεθῇ «περατοειδές» τι, τότε ἐκ τῆς τοιαύτης μείξεως προέρχονται αἱ πραγματικαὶ καταστάσεις (ὑγεία ἐκ νόσων κοινωνίας, μουσικὴ ἐξ δέξεως καὶ βαρέος καὶ ταχέος καὶ βραδέος ἀπείρων δυντων, κλπ. 26a–27), αἱ ὅποιαι είναι ἀρμονικαὶ καὶ καλαι ἐφ’ ὃσον ἡ περάτωσις είναι δρθή ἡ κανονίζεται διὰ καταλλήλου ἀριθμοῦ ἡ μέτρου. ‘Η αἱτία δρίζεται ὡς ἡ «τοῦ ποιοῦντος φύσις» ἡ ὅποια «οὐδὲν πλὴν δύναματι διαφέρει, τὸ δὲ ποιοῦν καὶ τὸ αἵτιον δρθῶς ἄγεται λε-

γόμενον ἐν». Μετά τὴν τοιαύτην ἐπισκόπησιν καὶ ἔρμηνείαν τοῦ ὄντος κατατάσσονται εἰς τὰ ὡς ἄνω πέσσαρα γένετο οὐθὺς ἐξ ἀρχῆς. Κατὰ πρῶτον δὲ αἱ ρετὸς μεικτὸς βίος ὑπάγεται ἀναμφιβόλως εἰς τὸ τρίτον γένος, εἰς τὴν μεῖζην (27 d). Ἀνευ ἀμφιβολίας ἐπίσης ἡ ἡ δοντὶ καὶ ἡ ἀντίθεσις ταύτης ἡ λύπη πη, ἀνήκουν εἰς τὸ ἀπειρον, διότι ἀμφότεραι είναι δυνατὸν νὰ μεγεθυνθοῦν ἡ σμικρυνθεῖν ἀπειρως (27e–28a).

‘Ἄως πρὸς τὴν φρόνησιν καὶ τὸν νοῦν πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπὸ ὅψιν ὁ λόγος τῶν σοφῶν, «ώς νοῦς ἐστι βασιλεὺς ἡ μῆνος ράνοις τε καὶ γῆς» (28e). Εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ παρ’ ἡμῖν ὑπάρχουν τὰ ἴδια στοιχεῖα: πῦρ, ὑδωρ, ἀήρ καὶ γῆ. Τὰ παρ’ ἡμῖν ὅμως τοιαῦτα στοιχεῖα, προέρχονται ἐκ τῶν στοιχείων τοῦ σύμπαντος, παρὰ τούτων δὲ τρέφονται καὶ ἐκ τούτων ἐξαρτῶνται. Παρὰ τὸν ὄλικὸν κόσμον, δοτὶς ἀποτελεῖται ἐκ τῶν στοιχείων αὐτῶν, ὑπάρχουν, ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ψυχῆς, αἱ ὅποιαι μόνον ἐκ κοσμοψυχῆς τίνος (τὸν τοῦ παντὸς σῶματος ἐμψύχου) είναι δυνατὸν νὰ προέρχωνται. Ἡ τοῦ παντὸς ψυχή, ὁ τοῦ παντὸς νοῦς, «ἐστὶ γένος τῆς τῶν πάντων αἰτίου λεχθὲντος, τῶν τε τατάρων, ὡνὴν μίν ἐν τοῦτο» (29a–31a).

‘Αφοῦ κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον αἱ δύο ἀνταγωνιζόμεναι δυνάμεις, ἡ ἡδονὴ καὶ ἡ φρόνησις κατετάχθησαν εἰς τὰ γενικὰ γένη (ἐννοίας) εἰς τὰ ὅποια λόγῳ τῆς φύσεώς των ἀνήκουν, μένει νὰ ἔξετασθῇ πόθεν καὶ ἀπὸ ποία αἰτία προέρχονται. Κατὰ πρῶτον ἔξετάζεται διὰ μακρῶν ἡ ἡδονὴ. ‘Ηδονὴ καὶ λύπη ἡ πόνος πραγματοποιοῦνται διὰ μείζεως καὶ προέρχονται ἀπὸ ἀρμονίαν καὶ δυσαρμονίαν. Ἐξαρτᾶται τὸ ἐν ἥτι τὸ ἄλλο, ἡ ἡδονὴ ἡ λύπη, ἐκ τῆς ὁρθῆς περατώσεως τοῦ ἀπείρου (31 b–32b). Παρὰ τὴν τοιαύτην ὅμως ἡδονὴν ἡ λύπην, ἡ ὅποια ὑπάρχει πάντοτε εἰς ἐμψυχονδν, ὑπάρχει μία ἄλλη, ἡ ὅποια ἀνήκει μόνον εἰς τὴν ψυχήν καὶ συνίσταται εἰς τὴν προσδοκίαν (ἔλπιδα ἢ φόβον), μνήμην καὶ ἐπιθυμίαν. Ἡ τοιούτου είδους ἡδονὴ δὲν συνδέεται πρὸς ὄλικόν τι αἰσθημα πραγματοποιούμενον διὰ τοῦ σῶματος πρωτοῦ φθάσῃ εἰς τὴν ψυχήν. Αὗτὴ είναι καθαρῶς πνευματικὴ (32b–35c). Ἀξίζει πρὸς τούτοις νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ ἐπιθυμία είναι διπλῆ τις κατάστασις. Ὅταν τις ἐπιθυμῇ τι, τὸ σῶμά του συναισθάνεται καὶ πάσχει Ἑλλειψιν (κένωσιν), ἡ ψυχὴ ὅμως ἔχει τὴν παράστασιν τοῦ ἐπιθυμητοῦ, τὸ ὅποιον ἐνθυμεῖται ὡς δοκιμάσσα πρότερον, καὶ ἐλ-

πίζει νὰ ἀπολαύσῃ αὐτό. Ἐκ τούτου προκύπτει ὅτι ἐν τοι-
αύτῃ περιπτώσει ἡδονὴ καὶ λύπη παρίστανται συγχρόνως
ἐν τῇ ψυχῇ (35c–36c).¹⁰ Η διαπίστωσις αὐτῇ φέρει τώρα εἰς τὸ
ζήτημα ἂν ἐν τοιοῦτον συναίσθημα, ἀνάμεικτον ἐξ ἡδονῆς καὶ
λύπης, εἶναι ἀληθινὸν ή δοῦ. Ὁ Πρώταρχος φρονεῖ ὅτι πᾶν τοι-
οῦτον συναίσθημα καθ' ἑαυτὸν εἶναι κατ' ἀνάγκην ἀληθινόν,
ὅτι Σωκράτης ὅμως δὲν παραδέχεται τὸ τοιοῦτον. Ισχυρίζεται
μᾶλλον, ὅτι αὐτὸν τὸ ὅποιον συμβαίνει εἰς τὰς παραστάσεις
(δόξας) ἐκ τῶν ὅποιων μερικαὶ εἶναι ἀληθεῖς καὶ ὄλλαι ψευδεῖς,
αὐτὸν τοῦτο συμβαίνει καὶ ως πρὸς τὴν ἡδονὴν καὶ λύπην.
Μερικὰ τῶν συναίσθημάτων ἡδονῆς καὶ λύπης εἶναι ἀληθῆ, καὶ
ἕτερα ψευδῆ. Ὅπάρχουν φόβοι, προσδοκίαι κλπ. ἀληθεῖς, ὑ-
πάρχουν δὲ καὶ ψευδεῖς (36e). Τὰ συναίσθηματα ἐν ὄντεροις
καὶ ἐν περιπτώσει παραφροσύνης εἶναι τάχα ἀληθινὰ ὅπως τὰ
συναίσθηματα ἡδονῆς καὶ λύπης, τὰ ὅποια δοκιμάζομεν ἐν
ἐγρηγόρσει καὶ ὅταν εἴμεθα ὑγιεῖς τὰς φρένας; (36e Πρβλ. Θεαίτ.
157 ε κ. ἔξ.) Ὁ Σωκράτης ἀναγκάζεται βεβαίως νὰ ἀναγνωρίσῃ
ὅτι πᾶσα ἡδονὴ πράγματι εἶναι ἡδονή, καὶ πᾶσα λύπη εἶναι
λύπη, ἐκ τούτου ὅμως δὲν ἐπεται ὅτι δὲν ἡμποροῦν νὰ εἶναι καὶ
διαφόρων εἰδῶν ἡδοναὶ καὶ λύπαι. Ὅστε εἶναι δυνατὸν ἡδοναὶ
καὶ λύπαι νὰ εἶναι ψευδεῖς ὅταν συνδέωνται πρὸς ψευδεῖς πα-
στάσεις (δόξας), προκειμένου μάλιστα περὶ καθαρῶς πνευματι-
κῶν ἡδονῶν ἢ λυπῶν, αἱ ὅποιαι ἀφοροῦν εἰς τὸ μέλλον. Τοῦτο,
διότι αἱ προσδοκίαι δὲν πληροῦνται πάντοτε (37a–40a). Ὁ
Πρώταρχος παραδέχεται ὅτι πράγματι αἱ ψευδεῖς δόξαι (πα-
ραστάσεις) εἶναι κακαὶ (πονηραί), ως πρὸς τὴν ἡδονὴν καὶ λύ-
πην ὅμως εἶναι ὄλλης γνώμης καὶ ἐνεκα τούτου ἀναβάλλεται
ἡ λύσις τοῦ ζητήματος αὐτοῦ (41a). Ἀναφέρεται δόμως καὶ μία:
ἄλλη ἀκόμη περίπτωσις, καθ' ἣν ἐν συναίσθημα εἶναι ψευδές:
Ἐάν ἐν τινὶ ἐπιθυμίᾳ ψυχῇ καὶ σῶμα ἔχουν δυτίθετα συναίσθη-
ματα, τὸ μᾶλλον ἀπομεμακρυσμένον (πόρρωσεν) συναίσθημα,
λόγῳ τῆς ἀποστάσεώς του ἀκριβῶς, φαίνεται πολὺ μικρόν,
εἰς τρόπον ὡστε ἡ σύγκρισις καὶ ἡ κρίσις περὶ τῆς συνολικῆς
καταστάσεως νὰ μὴ εἶναι ὀρθή. Λύπη λ.χ. ὑπάρχουσα ἐν τῷ
σώματι καὶ πόνος παρουσιάζουν πολὺ μικρόν τὸ συναίσθημα
τῆς προσδοκίας ἢ ἐλπίδος πρὸς ἀπαλλαγὴν καὶ καθιστοῦν ἀδύ-
νατον τὴν ὀρθὴν καὶ ἀληθῆ κρίσιν. Ἀλλ' ὑπάρχει καὶ μία ἀ-
κόμη περίπτωσις, καθ' ἣν δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ ψευδῶν
συναίσθημάτων. Ἐχει γίνει δεκτὸν ὅτι ἡδονὴ καὶ λύπη προ-
έρχονται ὅταν τὸ σῶμα κινήται πρὸς τὴν ἀρμονικὴν καὶ κα-
νονικὴν κατάστασιν, καὶ ὅταν ἐκφεύγῃ ταύτης. Τὶ συμβαίνει

δύμως ὅταν τὸ σῶμα ἡρεμῇ καὶ δὲν τείνῃ οὔτε πρὸς τὴν μίαν οὔτε πρὸς τὴν ἄλλην κατεύθυνσιν; 'Ἐνῷοι οἱ σοφοί (οἱ καθ' Ἡράκλειτον φιλοσοφοῦντες) ἐλεγον ὅτι «ἀ εἰ ἀ π α ν τ α δῶτε καὶ κάτω ρεῖ» (43a) ὁ Πλάτων, μόδονότι καὶ αὐτὸς προτιγουμένως (Πολιτεία 583 e) ἡρμήνευσεν ἡδονὴν καὶ λύπην ως κίμησιν, ἀναγκάζεται τώρα νὰ παραδεχθῇ ὅτι μόνην οἱ μεγαλύτεροι ἀλλαγοί καὶ μεταβολοὶ τῆς σωματικῆς καταστάσεως εἶναι δυνατὸν νὰ προκαλοῦν ἡδονὴν καὶ λύπην ἢ πόνον, ἐνῷοι μικροί τοιαῦται δὲν φθάνουν ἔως εἰς τὴν συνείδησιν καὶ διὰ τοῦτο οὔτε ἡδονὴν, οὔτε λύπην εἶναι δυνατὸν νὰ προκαλοῦν (43bc). 'Ανάγκη λοιπὸν νὰ ληφθῇ ὑπ' ὅψιν καὶ οὐδετέρᾳ τις ψυχικὴ κατάστασις ἀνευ ἡδονῆς ἢ λύπης. 'Έχομεν δύτορας ἡδονὴν, λύπην καὶ «μηδέτερον». Τὸ ἡδὺ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἡρμηνευθῇ ως ἀλυπτόν (43d). 'Επὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτη ὁ Σωκράτης στρέφεται καὶ κατά τῶν «πολεμών τοῦ Φιλέα» (44b), οἱ ὅποιοι θὰ ἐπρεπε μᾶλλον φίλοι του νὰ εἶναι. Οὗτοι ἔθεώρουν τὸ ἀλυπτόν πραγματικὴν ἡδονὴν. 'Ο Πλάτων ἔννοει τώρα τὸν Ἀντισθένην, τοὺς Πυθαγορείους καὶ τὸν Δημόκριτον, τοὺς ὅποίους θέλει νὰ χρησιμοποιήσῃ ἔδω ως «μάντεις» (44c), ως συμμάχους, ως μάρτυρες (51a). 'Αναγνωρίζει ὅτι ἔχουν δίκαιον λέγοντες ὅτι ἐὰν πρόκειται νὰ μελετήσῃ τις τὴν φύσιν τῶν ἡδονῶν, πρέπει νὰ ἀρχίσῃ ἀπὸ τὰς ισχυροτέρας καὶ τὰ μάλιστα ἐκδηλουμένας, ἀπὸ ἐκείνας δηλαδὴ οἱ ὅποιαι συνδέονται πρὸς τὸ σῶμα. Διὰ τούτων ἔρχεται εἰς φῶς ὅτι οἱ ισχυρόταται ἡδοναί καὶ λύπαι προκύπτουν ἐκ νοσηρᾶς τινος καταστάσεως ἢ ἐκ τινος ἀψιθυμίας. Καὶ ἡ ἀνηθικότης (ὑβρίς), ἡ κακία καὶ ἡ βιαιότης εἶναι πηγαὶ τοιούτων συναισθημάτων. 'Οπου ὑπάρχει συγχρόνως ἡδονὴ καὶ λύπη, τὸ γλυκύπικρον, πρὸς τὰ ἐκεῖ ἐλκεται περισσότερον ἡ ψυχὴ ὅχι μόνον ὅταν προκύψῃ διάστασις μεταξὺ ψυχῆς καὶ σώματος, ἀλλὰ καὶ ὅταν εἴτε εἰς τὸ σῶμα εἴτε εἰς τὴν ψυχὴν μόνον, ἥθελε λάβῃ χώραν τοιαύτη διάστασις, ὅπως π.χ. ἐν περιπτώσει ὀργῆς, ἀψιθυμίας, ὅπου ἡδονὴ καὶ λύπη ἡ πόνος συγχρόνως παράγονται. 'Ἐκ τούτων δὲν ἔξαγονται τὸ συμπέρασμα ὅτι ὅλαι οἱ ἡδοναί εἶναι ἀπλῶς ἀλυπτία, ὅχι πόνοι. 'Αφίνεται μάνον νὰ ἔννοηθῇ ὅτι ὑπάρχουν ώρισμένα εὐχάριστα συναισθήματα, τὰ ὅποια φαινομενικῶς εἶναι τοιαῦτα, διότι συνδέονται πρὸς λύπην καὶ πόνον. Αὕτα εἶναι ἡδοναὶ «συμπεφυρμέναι ὅμοι λύπαις τε καὶ ἀ π α ύ σ ε σ ι ν ὁ δ υ ν ὡ ν τῶν μεγίστων περὶ τε σώματος καὶ ψυχῆς ἀπορίας» (51a). Τονίζεται δύμως ὅτι παρὰ τὰς τοιαύτας ἡδονάς ὑπάρχουν καὶ ἀλλοι ἐκ καθαρῶν σωματικῶν

Πλάτων—Γ. Πεναγιωτίδου

λόγων προερχόμεναι, αἱ δόποισαι εἰναι ἀσχετοί ὅλως διόλου πρὸς τὴν λύπην καὶ τὸν πόνον. Τοιαῦται ἡδοναὶ καὶ εὐχάριστα συναισθήματα εἰναι τὰ προερχόμενα ἐκ χρωμάτων καὶ τόνων, ἐξ εὐχάριστων δὲ μῶν καὶ εὐωδιῶν ἐκ γεωμετρικῶν κλπ. (51bc). Ἐπίσης ἐκ τῆς αὐξήσεως τῶν γνώσεων καὶ τῶν μαθημάτων προέρχονται τοιαῦτα εὐχάριστα συναισθήματα (52 a). Όλα αὐτοῦ τοῦ εἰδούς τὰ εὐχάριστα συναισθήματα χαρακτηρίζονται ως καθαρά. Εἰς αὐτά ὑπάρχει δρμή, ἀρμονικὴ σχέσις (ἐμετρία), ἐνῷ τὰ Ισχυρὰ συναισθήματα καὶ μὴ καθαρὰ ὑπάγονται εἰς τὸ ἀπειρον (52c). Μία καθαρὰ ἡδονὴ εἰναι γνησιωτέρα (εἰλικρινεστέρα) παρὰ μία Ισχυρά (53a). Πάλιν τονίζεται τώρα ὅτι αἱ ἡδοναὶ καὶ τὰ συναισθήματα ἀνήκουν εἰς τὸ γίγνεσθαι καὶ δχι εἰς τὸ δν. Τὸ γινόμενον δμως δὲν ἔχει ίδιαν τινὰ ἀξίαν, ἀλλ' ὑπάρχει ἐνεκα καὶ χάριν τοῦ δντος καὶ τῆς οὐσίας. Ἡ ναυπηγικὴ ὑπάρχει χάριν τοῦ πλοίου καὶ δχι τοῦτο χάριν ἐκείνης. Ἐκεῖνο, χάριν τοῦ ὄποιου ὑπάρχει ἀλλο τι, εἰναι κατ' ἀνάγκην ἀγαθόν, ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει τὸ ἀγαθὸν δὲν εἰναι ἡδονὴ, ἐπειδὴ αὕτη γίνεται καὶ ὑπάρχει δι' ἀλλο τι (53c-55a). Εάν είχεν ἄλλως τὸ ζήτημα, τότε ἡ ἡδονὴ θὰ ἀπετέλει γνώρισμα τῆς ἀρετῆς καὶ ἡ λύπη ἡ δ πόνος γνώρισμα τῆς κακίας (55 b). Αφοῦ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἔξητάσθη ἡ ἡδονὴ καθ' ὅλα αὕτης τὰ εἰδη καὶ τὰς σχέσεις, στρέφεται ἡ συζήτησις πρὸς τὸ ἄλλο μέρος τοῦ θέματος, πρὸς τὴν ἔρευναν καὶ ἔξετασιν τῆς φρονήσεως καὶ τῆς ἐπιστήμης.

Κατ' ἀρχὰς γίνεται διαίρεσις τῶν ἐπιστημῶν, ἡ δὲ προσοχὴ ὑφιστάται κυρίως εἰς τὸ κατὰ πόσον ἐφαρμόζονται Μαθηματικά. Εἰς τὰς τρεῖς τέχνας, «ἀριθμητική», «μετρητική» καὶ «τεχνική» μόνον ἀναγνωρίζει διΠλάτων ἐπιστημονικὴν ἀξίαν (55e). Τοῦτο, διότι φρονεῖ ὅτι εἰς πᾶσαν τέχνην καὶ ἀνθρωπίνην ἐνέργειαν ἐφαρμόζεται κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον μαθηματικὴ γνῶσης. Ο, τι ἀπομένει ἀν ἀφαιρέση τις τὰ μαθηματικά, εἰναι ἀσκησίς καὶ ἐμπειρία μὴ δυναμένη υὰ ὀνομασθῆ ἐπαξίως τέχνη (55e). Ἡ Ιατρική, ἡ γεωργική, ἡ κυβερνητική (πλοίου) καὶ ἡ πολεμική δὲν ἔκτιμῶνται πλέον ὅπως καὶ πρότερον, ἡ οἰκοδομική δμως καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἐφ' ὅσον στηρίζονται εἰς τὴν «μετρητικήν» ἔκτιμῶνται παρὰ πολὺ (56 a-c).

Περισσότερον δμως ἀπὸ τὰ ἐφηρμοσμένα αὐτά, ἡ πρακτικά

μαθηματικά, ἐκτιμῶνται τὰ Ὅε ωρῆ, ι κ α¹ (ἀκριβῆ) ἀτινα
χρησιμοποιοῦν οἱ Φιλόσοφοι, καὶ τὰ ὅποια ἀσχολοῦνται εἰς
καθαράς, ἀγνώστους ποσότητας χωρίς νὰ λαμβάνηται ὑπ’
ὅσῳ τί πρόκειται νὰ ἀριθμηθῇ, μετρηθῇ, ή ἄλλως ὑπολογισθῇ
(5c-57e). ‘Υπεράνω δὲ δλῶν τῶν ἐπιστημῶν τίθεται ἡ Δι-
αλεκτική, ἀντικείμενον τῆς ὅποιας εἶναι τὸ δν καὶ ἡ οὐ-
σία, «τὰ κατὰ ταύτουν σει πεφυκός» (57e-58a). ‘Η παρὰ τοῦ
Γοργίου ἐκθειαζομένη ρητορικὴ ἔχει πρακτικὸν σκοπόν, ή δια-
λειτικὴ δμῶς ἔχει ὑπ’ ὅψιν τὴν ἀλήθειαν. ‘Η γνῶσις τοῦ δν-
τῶς καὶ «καὶ κατὰ ταύτα ἔχοντος» εἶναι πολυτιμοτέρα καὶ
βεβαιωτέρα ἀπό τὴν ἀπόκτησιν παραστάσεων περὶ τοῦ γι-
γνομένου καὶ μεταβαλλομένου. Τούτου ἐνεκα δ νοῦς καὶ ἡ φρό-
νησις, ἀτινα ἀναφέρονται εἰς τὰς «περὶ τὸ δν δντῶς ἐννοίας»,
ἔχουν πολὺ μεγαλυτέραν καὶ ἀνωτέραν δξίαν (58a-59d).

‘Η τοιαύτη ἔρευνα ἔφερεν εἰς τὴν ἀντίληψιν ὅτι ἡ καθαρότης
καὶ ἀκριβία τῶν διαφόρων ἐπιστημῶν, δπως ἡ καθαρότης τῶν
διαφόρων ἡδονῶν, δὲν εἶναι δμοία καὶ ίση (57b). ‘Ἐάν λοιπόν
τὸ ἀγαθόν, τὸ δποῖον, ως ἀνωτέρω καθωρίσθη, ἀνήκει εἰς τὰς
μεικτὰς ούσιας, πρέπη νὰ ὀρισθῇ, εἶναι ἀνάγκη ἐξ ἀμφοτέρων
τῶν σχηματιζόντων αὐτὸ παραγόντων, νὰ ληφθοῦν ἐκεῖνα
τὰ μέρη, τὰ ὅποια ἀποδίδουν τὸ δνιστον μεῖγμα καὶ τοιαῦτα
εἶναι ἀναμφιβόλως αἱ «τάληθεστατα τμῆματα» καὶ καθαρώ-
τατα ἔκ τε τῶν ἡδονῶν καὶ ἔκ τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς φρονή-
σεως (61bc). Κατὰ πρῶτον λαμβάνεται μὲν τὸ φρουεῖν περὶ¹
τῆς φύσεως τῶν ἐννοιῶν καθ’ ἑαυτάς, λ.χ. τί εἶναι δικαιοσύνη
καθ’. ἑαυτήν, καλὸν εἶναι δμως νὰ λαμβάνηται ἐννοια καὶ περὶ²
τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων καὶ πραγμάτων· «ἀναγκαῖον γάρ,
εἰ μέλλει τις ἡμῶν καὶ τὴν ὁδὸν ἐκάστοτε ἔξευρήσειν οἴκαδε»
(62 ab). Εἰς τὴν πρὸς σχηματισμὸν τοῦ ἀγαθοῦ τέλος ἀνά-
μειξιν λαμβάνονται δλαι αἱ ἐπιστῆμαι, αἱ ὅποιαι ἀναμειγνύ-
ονται, αἱ ἀνώτεραι καὶ καθαρώτεραι πρὸς τὰς κατωτέρας. ‘Ε-
πειτα λαμβάνονται καὶ ἔκ τῶν ἡδονῶν αἱ ἀληθεῖς καὶ ἀναγκαῖαι.
‘Ἀποκλείονται δμως ἐν πάσῃ περιπτώσει αἱ βίαιαι ἡδοναί,
«αἱ μετ’ ἀφροσύνης καὶ ἄλλης κακίας», αἵτινες δὲν συμβιβάζονται
πρὸς τὴν φρόνησιν. Μὲ τὴν τοιαύτην μεῖξιν εύρισκεται τις τώρα
πλησιέστατα πρὸς τὸ ἀγαθόν, πρέπει δμως νὰ διαπιστωθῇ
ποῖον ἔκ τῶν ἀποτελούντων αὐτὸ στοιχείων εἶναι πολυτιμό-
τερον, καὶ ἀν τοῦτο συγγενεύῃ μᾶλλον πρὸς τὴν ἡδονήν, ἢ
μᾶλλον πρὸς τὴν φρόνησιν (64c). ‘Ἐν τοῖς ἐπομένοις καταφαί-
νεται δτι τὸ μέτρον καὶ ἡ σχετικότης, ἐξ ἣς ἔχαρτάται τὸ καλόν,
πρὸς τούτοις δὲ καὶ ἡ ἀλήθεια, ἀποτελοῦν δρον, ἀπαραίτητον

διὰ τὸ ἀγαθὸν τῆς μείζεως καὶ τὸ ἐπιτυχὲς (64de). Τὸ ἀγαθὸν λοιπὸν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ δρισθῇ «μιᾶς ίδεα», διὰ μιᾶς ἐννοίας (64c–65d), διότι ἔχει ἀνάγκην τριῶν: κάλλος (ώραιότητος), μέτρον (συμμετρίας) καὶ ἀληθείας. Ἐκ τούτων προκύπτει ὅτι τὸ ἀγαθὸν εἶναι συγγενέστερον πρὸς τὴν φρόνησιν καὶ τὸν νοῦν, παρὰ πρὸς τὴν ἡδονήν (65a–66a). Στοιχεῖα τοῦ ἀγαθοῦ κατὰ σειρὰν ἔρχονται τὰ ἔξι: Πρῶτον «τὸ μέτρον καὶ τὸ μέτριον καὶ καίριον» δεύτερον: «τὸ σύμμετρον καὶ καλὸν καὶ τὸ τέλεον καὶ ικανόν» τρίτον: «ὁ νοῦς καὶ ἡ φρόνησις» τέταρτον: «αἱ ἐπιστῆμαι καὶ αἱ τέχναι καὶ αἱ δρθαὶ δόξαι» πέμπτον: «αἱ καθαραὶ καὶ ἀληθεῖαι ήδοναι».

Ο διάλογος τελειώνει μὲ τὸ γενικὸν συμπέρασμα ὅτι: «ἡδονῆς γε νοῦς εἴη μακρῷ βέλτιόν τε καὶ ἀμεινόν τῷ τῶν ἀνθρώπων βίῳ» καὶ μὲ τὴν ἀναγνώρισιν ὅτι ὁ Πρωταρχὸς καὶ ὁ Φίληβος εὐρίσκοντο ἐν τῷ ἀδίκῳ ὑποστηρίζοντες τὴν ἡδονὴν καὶ τὸ χαίρειν ὡς ἀγαθόν.

στ') *Tíμαιος.*

Ο διάλογος Τίμαιος περιλαμβάνει κυρίως τὴν περὶ Φύσεως φιλοσοφίαν (Κοσμολογίαν, Αστρονομίαν, Ανθρωπολογίαν, Ψυχολογίαν, Ζωολογίαν, Φυσιολογίαν, Ιατρικὴν κλπ.) κατὰ Πλάτωνα. Ἐπειδὴ περὶ πάντων τούτων γίνεται διὰ μακρῶν λόγους κατωτέρω εἰς ειδικὰ κεφάλαια τοῦ παρόντος βιβλίου, διὰ τοῦτο ἐνταῦθα θὰ ἀσχοληθῶμεν μόνον εἰς τὰ κατὰ τὴν πορείαν τοῦ διαλόγου.

Ἐνθὺς ἔξι ἀρχῆς σχηματίζει τις τὴν ἐντύπωσιν ὅτι πρόκειται περὶ συνεχίσεως τῶν ὅσα ἐλέχθησαν τὴν προηγουμένην ἡμέραν περὶ πολιτείας,¹⁾ δτε—ὅπως ἀφίνεται νὰ ἐννοηθῇ—καὶ

1. Σημ. Μόλιστοι διάλογοι τοῦ Τίμαιος παρουσιάζεται ὡς συνέχεια τῆς Πολιτείας, ἐν τούτοις δὲν ἐγράφη ἀμέσως μετ' αὐτήν. Ή γλῶσσα, η δὲ συγκρότησις τοῦ διαλόγου, αἱ περιλαμβανόμεναι ίδειαι, ἀποδεικνύουν ὅτι διάλογος οὗτος ἐγράφη πολὺ δργότερον καὶ ἀνήκει εἰς τοὺς τελευταίους διαλόγους τοῦ Πλάτωνος. Συσχετίζεται ὅμως κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον πρὸς τὴν Πολιτείαν, διότι διάλογοι θέλει νὰ ἐπεκτείνῃ τὰς περὶ ταύτης θεωρίας καὶ, διφ' ἐνὸς μὲν νὰ δώσῃ εἰς αὐτὰς θετικώτερον χαρακτήρα, διφ' ἐτέρου δὲ νὰ στηρίξῃ αὐτὰς σαφέστερον εἰς γενικὰς περὶ φύσεως καὶ ζωῆς ἀντιλήψεις. Ο διάλογος Πολιτικὸς φέρει εἰς τὸν Τίμαιον, τοῦτον δὲ θὰ ἀκολουθήσῃ ο Κριτίας καὶ ἔτερός τις διάλογος 'Ερμοκράτης. Οπως δημος μετὰ τὸν Πολιτικὸν ἐπρόκειτο νὰ γραφῇ διάλογος Φιλόσοφος, διόποιος δὲν ἐγράφη,